

QUADERNS DE PASTORAL

OCTUBRE 1977

50

DESPRÉS DE LES ELECCIONS:

La predicació

Església i Estat

Escola i Centres d'Esplai

L'Església Catòlica a Polònia

PRIMERA PLANA

50 números de «Quaderns»	325
Som aquí	327
Després del 15 de juny	330

QUESTIONS

L'Església en una situació nova	332
Església i Estat: velles negociacions i nous problemes - <i>Salvador Carrasco</i>	335
El moment actual: implicacions pastorals - <i>Joan N. García - Nieto París</i>	353
La predicació després de les eleccions - <i>Mateu Terrats</i>	360
Problemàtica escolar en la nova situació - <i>Jaume Botey</i>	364
Els Centres d'Esplai de l'Església: ahir, avui i demà - <i>Andreu Oliveras i Torrens i Enric Puig i Jofra</i>	372
Justícia i Pau i les noves circumstàncies - <i>Secretariats de Barcelona, Girona i Tarragona</i>	385
L'Església Catòlica a Polònia	390

TESTIMONI

Reflexions sobre política i fe - <i>Josep Castaño</i>	400
---	-----

QUATRE VENTS

Barcelona	408
Girona: Després dels canvis - <i>Ramon Oller</i>	409
Ventall lleidatà - <i>Xavier Batiste</i>	410
Crònica de Mallorca - <i>Pere Llabrés</i>	413
Solsona: Som allà on som - <i>Climent Forner</i>	415
Crònica d'Urgell - <i>Antoni Mirabet</i>	419
Crònica de València - <i>Antoni Signes</i>	421

PRIMERA PLANA

50 NÚMEROS DE «QUADERNS»

Cinquanta números d'una revista bimestral i vuit anys de constància a anar prenent regularment el pols al cos pastoral del país, Déu n'hi do! I afegiu-hi, si voleu, els tres anys d'atur forçós que s'escolaren entre el que havia d'haver estat el número 1 i que es quedà en una mena de número zero precoç —març de 1966— i el que finalment pogué ésser l'autèntic número 1, juny de 1969. Eren culpes d'un règim ja passat a millor vida, prou lúcida, amb tot, per a saber entendre el mal que aquesta mena d'intents dintre l'Església havia de fer-li.

Avui, en la fita del número 50, en tornar a fullejar la col·lecció, ens hi retrobem amb les petites esperances,

les petites ires, els moments de frustració o de simple impaciència, els moderats elogis, els intents d'anàlisi o les propostes insinuades. I hi retrobem el caminó que ha fresat la nostra mateixa fe, la nostra petita, però tossuda, fidelitat.

Passat el curs de vuit anys, potser sigui lícit de demanar què s'hauria esdevingut si, per un atzar, les línies mestres de «Quaderns» haguessin informat la pastoral del país. Potser més d'un les troba massa curtes o molt curtes; ja és més difícil que, en un debat obert, algú s'atrevisi a declarar-les excessives. L'esperit crític que hi traspua, ¿no acusa l'única manera, alhora fidel i rebel, com la fe pot sentir-se dintre l'Església? El mal humor que s'hi esquitlla, ¿no pot ser fruit de la dificultat, mil vegades experimentada, que les anàlisis i les propostes, endemés urgents, incideixin eficaçment en l'endegament pastoral de la nostra Església?

Però el més positiu de tot, en mirar els 50 números, és comprovar que reflecteixen vida i l'emmirallen autènticament. Amb tots els imponderables i amb totes les ambigüitats de la vida viscuda. Una vida i uns «Quaderns» que ja són història.

Del número 51 en endavant són tasca. D'aquí una renovellada voluntat de «Quaderns» d'afinar la seva òptica, d'agilitzar-se, de desclericalitzar-se més encara per a esdevenir testimoni i qüestionador de la tasca d'aconduir la fe i els fruits de la fe entre el nostre poble. Volem fer un esforç per clarificar la identitat cristiana amb risc i sense concessions, i per ajudar la fe cristiana a retrobar la seva rellevància sense abús. La mateixa dificultat de l'empresa ens esperonarà a trobar els camins de la fidelitat.

SOM AQUÍ

Mentre preparàvem aquest número de «Quaderns», hem viscut dos esdeveniments històrics. Si el dia 11 de setembre celebràvem una gran litúrgia —alhora festa i lluita—, el dia 23 d'octubre tastàvem el fruit primicer de la victòria: el president Tarradellas feia la seva entrada a Catalunya. El poble, que va abocar-se al carrer a homenatjar la pàtria en la figura del conseller en cap, va baixar-hi novament a rebre el president exiliat. Protagonisme popular i retrobament de les institucions genuïnes: «Ja sóc aquí per treballar amb vosaltres». Es cloïa el parèntesi d'uns anys obscurs i recuperàvem la normalitat.

On érem els cristians aquests dos dies memorables? Al carrer, amb l'altra gent, sota les diverses pancartes i recoberts per l'única senyera. No en va, aquests darrers quaranta anys, hem fet un llarg recorregut fins a fondre'ns amb el poble i esdevenir poble.

El punt on som ara —la normalitat retrobada, que ens permet d'emprendre la reconstrucció del país— és propici als balanços. El nostre diu que sempre hi ha hagut cristians i homes d'Església fidels a Catalunya —i recordariem Vidal i Barraquer, Carrasco i Formiguera, Carles Cardó, Lluís Carreras, Aureli M. Escarré, entre tants altres representants conspicus de l'Església catalana—, que, durant la llarga nit, Montserrat ha estat un punt de referència clar i acollidor, d'innegable significació catalana i cristiana; que les parròquies han estat una xarxa que ha cobert tot el país i que ha donat al català (amb comptades excepcions) el caràcter normal de llengua de comunicació pública, fins que l'entrada de les llengües vives en la litúrgia l'ha convertit en llengua litúrgica oficial; que nombrosos capellans han menat, durant molts anys, una tasca de

promoció i catalanització als suburbis d'immigrats; que aquests darrers anys l'acostament a les classes marginades i als grups sense veu ha estat un fet d'un volum i d'una significació innegables; que la catalanització de la jerarquia és un guany indiscutible; que els cristians hem aportat la nostra contribució per fer possible el canvi present i àdhuc hi hem jugat, en ocasions, un cert protagonisme.

Però ens cal també reconèixer els punts negres: els cristians i els homes d'Església fidels a Catalunya —començant pel cardenal Vidal i Barraquer— es van trobar marginats per la mateixa institució eclesiàstica; l'Església catalana va ser una Església catacombal enmig de la gran cridòria religioso-patriotera; els eclesiàstics i els catòlics més encimbellats van fer, majoritàriament, el joc a les forces del poder i del diner, mentre practicaven i predicaven un universalisme alienador i vivien allunyats del poble senzill i de Catalunya; moltes congregacions de religiosos i de religioses han estat un cos estrany al país i una força desnaturalitzadora; la «conversió» de la jerarquia és una «conquesta» aconseguida a còpia d'incomprensions i sofriments, quan la contestació cívica i eclesial havien d'anar de bracet; el protagonisme que hem jugat els cristians ha estat possible per la situació anòmala del país i per la nostra posició privilegiada... Només reconeixent amb sinceritat les nostres culpes i demanant-ne perdó podrem fer valer les nostres justes aportacions i encaminar-nos resoltament cap al futur.

Aquest futur ha de venir marcat, d'una bona vegada, per l'autenticitat —humana i cristiana—, que ens permetrà de retrobar la fidelitat al nostre poble. I sobre aquesta base podrem construir-lo, el futur: a les bones i a les males, en circumstàncies favorables i difícils, perquè no és qüestió d'oportunisme, sinó de veritat. I fidelitat al poble vol dir fidelitat a Catalunya: a les nostres arrels de llengua, cultura, història, tarannà; i a la

nostra realitat actual, tan complexa, amb aquestes grans masses malmenades, que han vingut de tota la pell de brau, amb tant d'imperioses necessitats i amb tant de sofriments a coll-i-be, per establir-se i viure en aquesta vella terra, aportant-hi la suor del seu treball, fent-ne seves les alegries i esperances, les tristeses i angoixes, constituint, amb els catalans de sempre, un únic poble. Reivindicació catalana i reivindicació social es donen les mans. Aquí hem de ser sempre els cristians.

DESPRÉS DEL 15 DE JUNY

La situació social i política evoluciona molt de pressa: joc democràtic, Generalitat, partits polítics, centrals sindicals, comportament de la premsa, presència al carrer... En dos anys la represa ha estat considerable. I el procés continua: no es pot dir, encara, que haguem trobat la plena normalitat democràtica.

Com tot el país, també l'Església es desvetlla del malson de quaranta anys d'anormalitat franquista. Al seu interior havia anat trobant, no sense dificultats, una obertura al poble, un servei, i àdhuc un protagonisme per uns camins que s'expliquen, en bona part, pel marc general en què vivíem. Fets com la «caputxinada», la «manifestació de capellans» o la reunió constitutiva de l'«Assemblea de Catalunya» a la parròquia de Sant Agustí, de Barcelona, són tributaris d'una situació històrica feliçment passada; per això són irrepetibles, com ho és el protagonisme que hi va exercir l'Església.

Ara, doncs, que la situació ha variat hem de trobar noves maneres de fer, sense lligar-nos als hàbits que havíem adquirit. Entre un ahir no lliure ni democràtic i un demà de normalitat plena, el nostre avui és propens a l'ambigüitat i al dubte. Hem de confessar que, sovint, hom no sap si una actitud i un comportament són progressius o bé signe d'estancament i involució.

Posem uns exemples, una mica triats a l'atzar: quan es fan actes netament seculars i polítics en locals públics i al mig del carrer, ¿hem d'atendre la sollicitud d'aquells que ens demanen un funeral en una església per motius no netament de fe?; quan ha canviat el llençatge de la premsa, de la ràdio i àdhuc de la televisió, ¿no hem de revisar el de l'homilia i la pregària dels fidels?; quan han estat legalitzades noves forces en presència (partits polítics, centrals sindicals, etc.), ¿on trobarem els pobres de les benaurances?; quan els diver-

sos grups poden disposar de locals, ¿és bo que continuïn acudint a nosaltres i no vagin, posem per cas, a les sales de cinema?

Aquestes preguntes, que podrien anar continuant, dibuixen, precisament, la foscor inherent a una situació nova, a la qual ni les comunitats cristianes ni els diversos grups no ens hem avesat, encara. No es tracta, evidentment, d'evadir-nos dels problemes reals en una retirada intimista per donar la raó als partidaris de l'«evangelització pura», amb el pretext que les «suplències» ja s'han acabat. Sortosament hem descobert la dimensió col·lectiva de les obres de la fe i la fallàcia d'un cristianisme absent i eteri. La comunitat cristiana mai no pot renunciar a fer-se present en les angoixes i les esperances dels homes. Però els camins hauran de ser, avui, uns altres, segurament més discrets i amb menys protagonisme.

D'aquí el nostre toc d'atenció. No podem limitar-nos a continuar fent com abans, sense més, sinó que hem de procedir a una profunda revisió en tots els camps. És el preu de la nostra fidelitat, sempre renovada, a l'Evangeli i als homes. És l'èxode demanat contínuament als creients i a l'Església.

L'ESGLÉSIA

EN UNA SITUACIÓ NOVA

Que, després de la mort del general Franco, el país ha entrat en un estat de fluïdesa, que va evolucionant a un ritme ben diferent del que permetia, tanmateix, l'immobilisme franquista és una realitat ben encoratjadora. La vida dels homes i dels pobles presenta aquests fenòmens: vint-i-quatre hores no són igual a vint-i-quatre altres, tres cents seixanta cinc dies no són iguals a tres-cents seixanta cinc altres dies. El temps no es mesura només seguint el ritme dels moviments de rotació i de translació d'aquest planeta terra que ens aguanta. Hi ha un temps viu, històric, que va més enllà de la simple i monòtona cronologia. ¿I qui dubta que estem vivint un temps intensament ric i significatiu, un autèntic «kairós» (en llenguatge bíblic i sota una perspectiva cristiana), un

veritable «dia revolt» que ens permet d'esperançar —seguint les paraules mateixes del poema de Josep Carner— un notable atansament a aquella «pàtria encar no nascuda com l'hem somiada sos fills»?

Per molt que siguem sensibles als límits que ens atenallen i a la immensitat i la complexitat de la tasca que encara tenim al davant per accedir a una situació que mereixi, pròpiament, el nom de «normalitat», hem de saber reconèixer el molt que hem avançat en vint-i-quatre mesos. El nostre «dia revolt», el nostre «kairós» són tot un procés en marxa. I plagui a Déu que no es deturi massa aviat, per entrar en una somnolència identificada abusivament i precipitadament amb la terra promesa. De moment vivim un veritable període constituent

El bloc principal d'aquest número de QUADERNS parteix d'aquesta constatació. I intenta formular alguns interrogants i obrir algunes pistes pertocant a la vida de l'Església. Una Església que es troba en una situació nova i canviant. I que, naturalment, és invitada a la imaginació i al coratge. Que ha de prendre consciència de la importància del període que viu la nostra societat i que viu ella mateixa, Església formada d'homes i que viu entre homes, Església congregada en un poble i que viu enmig del poble.

En aquesta línia s'inscriuen les dues preses de posició editorials: «Som aquí» i «Després del 15 de juny».

Ve després un plec de «qüestions» d'extensió i d'abast desiguals.

El pare Salvador Carrasco —«Església i Estat: velles negociacions i nous problemes»— aborda el marc més estructural en un estudi minuciós resseguint la premsa de quinze mesos. El títol ja és significatiu: la novetat dels problemes fa rebentar els vells bots d'unes «negociacions concordatàries» que semblaven cridades a maquillar i a posar superficialment al dia unes situacions decrepites. El darrer paràgraf de l'article, a manera de resum conclusiu, dibuixa, en poques pinzellades, la importància dels mesos escolats.

Les ratlles del Pare Garcia Nieto tenen tot un altre aire. Presentades a les Jornades de reflexió que va fer l'equip de preveres de Cornellà abans d'iniciar aquest curs, ens conviden a «discernir l'esperit» per tal d'anar avançant en la fidelitat a l'Evangeli del

Senyor Jesús en una situació que va essent nova i que no autoritza, per això mateix, ni el continuisme de la manera de fer anterior (que fóra pecar d'anacronisme) ni la pau beatífica del qui creu, pràcticament, que les contradiccions han estat superades gràcies al canvi sòcio-polític en curs.

Els altres articles són més sectorials. Fan referència a la predicació (Mn. Mateu Terrats), a la problemàtica escolar (P. Jaume Botey), a les Colònies d'estiu i els Clubs d'esplai que giren entorn de l'Església (Mn. Andreu Oliveras i P. Enric Puig), als Secretariats diocesans de Justícia i Pau. Que tinguin un abast més limitat no vol pas dir que siguin menys interessants. Al contrari, tots ells són rics i plens de suggeriments, per bé que ni segueixin el mateix patró ni s'inscriguin en una mateixa línia ni responguin a unes mateixes opcions de fons. Així, si és fàcil que tothom estigui d'acord amb el text de Mateu Terrats, potser no es produirà una unanimitat tan pacífica entorn dels articles sobre l'escola i els clubs d'esplai. La redacció de «Quaderns» creu convenient cridar l'atenció dels lectors sobre la importància d'aquests dos textos que toquen dos sectors ben emparentats, d'ordre institucional. La seva lectura no sempre és fàcil; però val la pena. Que l'escola sigui tema polèmic és prou sabut de tots. Que ho siguin les colònies i els clubs d'esplai, en canvi, pot semblar més nou o més inèdit a aquells que no s'hi troben directament implicats. Però la polèmica hi és i podria abrindar-se. L'article, d'altra banda, és signat pel director i el consiliari de l'«Escola de l'Esplai» de Barcelona, entitat íntimament vinculada al «Servei de Colònies de Vacances». Es tracta, doncs, no d'opinions personals, sinó d'unes opcions institucionals. Valia la pena de fer-ho notar.

A la secció «Testimoni», Josep Castaño, ben conegut de tots els nostres lectors, fa «Unes reflexions sobre política i fe, després del 15 de juny». Un altre llenguatge, més personal, més testimonial, que ens ajuda a prendre consciència de la nova realitat en la qual anem entrant.

I no sabríem acabar aquests quatre mots sense cridar l'atenció sobre els aspectes que apareixen a la secció quatre vents i sobre el contrapunt que representa l'article sobre l'Església a Polònia.

ESGLÉSIA I ESTAT: VELLES

NEGOCIACIONS I NOUS PROBLEMES

No deixa de ser pretensiosa l'ambició de repassar i comentar, ni que només sigui breument, els principals fets d'un any (juliol 1976-octubre 1977) entorn de les relacions Església-Estat i Església-societat. La proximitat i la falta de perspectiva per a l'anàlisi pot fer que els nostres plantejaments pequin de parcials. I hem de córrer el risc de seleccionar uns esdeveniments i deixar-ne d'altres. La benevolència i la intel·ligència del lector hauran de suplir aquestes deficiències, tot matisant i completant les valoracions que aquestes planes formulin.

He intentat de sistematitzar l'allau de notícies i papers recollits durant el darrer any entorn del tema per tal de facilitar la reflexió i apuntar els problemes que es debaten en el fons dels esdeveniments. La limitació de l'espai fa impossible d'entrar a fons en totes les qüestions. Prou fóra que aconseguíssim de destacar-ne amb claredat les principals.

La marxa de les negociacions concordatàries ¹

Ja fa anys que sentim parlar de negociacions, de revisió del Concordat del 53, de rectes finals que porten a solucions més o menys ràpides i definitives.

El darrer equip ministerial del president Arias tramitava les negociacions amb la Santa Seu cap al juny de 1976 i els acords semblaven —hom deia— a punt d'ultimar-se. El canvi de govern va accelerar-ne la marxa: al final de juliol ja es coneixia el text de dos acords parcials tocants al nomenament dels bisbes i al fur eclesiàstic, que les Corts ratificaven per unanimitat el 17 d'agost. Una

1. Aquest apartat era considerablement més llarg i contenia nombroses precisions. L'hem abreujat per raons d'espai tot conservant el fil del seu raonament.

etapa d'estancament havia estat superada i en començava una altra.

Així, tot el període que estudiem és ple de visites, entrevistes i contactes d'altura i també de treball de comissions tècniques, de filtracions a la premsa sobre suposats esculls i de declaracions sobre el desenrotllament normal del procés. Si hem de creure la premsa, les dificultats afecten la facultat de l'Església per crear les seves universitats, la manera de reconèixer l'ensenyament religiós als centres escolars, el divorci civil i les seves repercussions sobre el matrimoni canònic; els punts més madurs, en canvi, semblen la regulació jurídica de l'Església i els seus ministres i l'atenció espiritual a les forces armades.

El mes de febrer el nunci feia una crida al realisme que val la pena escoltar: «No es pot baratar en un clinc d'ulls tota una història. Hi ha assumptes d'interès que, avui per avui, reclamen una reglamentació acordada.»² Però el realisme no sabia fer-nos oblidar que apuntem més amunt i que és en tensió entre l'Església que tenim i la que desitgem que ens cal avençar. És un progrés, cert, procedir per acords parcials. Però una sortida així, defensada per molts, àdhuc bisbes, fa anys, avui arriba tard. El sentit de la realitat s'ha de compaginar amb l'avenç en la construcció d'una Església més evangèlica, amb menys compromisos i vincles de poder. Si no ho fèiem, el realisme podria ser una coartada per mantenir les coses intocades.

Aquest any ha significat per a molts una voluntat d'acabar una etapa equívoca i de clarificar el terreny amb vista a unes relacions noves i raonables entre l'Església i l'Estat en una Espanya democràtica. Altres, en canvi, accentuen, sobretot, que els resultats de tot plegat han estat un «nihil obstat», una «benedicció papal», un «pacte tàcit» que ha ajudat a tirar endavant la reforma política.

V. Reina comentava no fa gaire amb prou raó: «Al final, si tot va bé, els espanyols ens llevarem un bon dia amb la notícia que ha estat signat un Concordat, més escuet que el passat, que les Corts hauran de ratificar.»³

2. «Ya», 27.II.77, 20.

3. «La Vanguardia Española», 17.XII.76, 9.

L'estatut econòmic de l'Església

El setembre del 76, una nota de la Comissió episcopal del clergat parlava del «desenrotllament positiu de les negociacions en curs per a la solució immediata del problema econòmic del clergat».⁴ Ja feia tres anys que es discutia l'afer.

En una primera fase immediata i per un període provisional de dos anys —el mateix termini previst per a les negociacions concordatàries— es resoluria el problema de les nòmines del clergat, congelades d'anys. Passats aquests dos anys, canviaria el règim econòmic de l'Església, el qual passaria a dependre d'aportacions voluntàries dels fidels i d'una ajuda global de l'Estat.

Sobre la Seguretat Social del clergat, se n'estava tractant ja aleshores mateix sense consultar de manera eficaç els interessats, com en totes les converses i negociacions: ho feia notar el mes de desembre el Montepio del Clero de Barcelona. Després d'un any d'estudi, el BOE publicava, aquest setembre, el decret que incloïa els capellans diocesans en la Seguretat Social, assimilats a «treballadors per compte d'altri». Queda pendent la Seguretat Social dels religiosos, sobretot dels que tenen càrrec pastoral de caràcter diocesà.

El desembre del 76, la premsa recollia la notícia de l'augment de la nòmina del clergat, el qual fóra efectiu a partir de gener. El dia 17 les Corts (les darreres corts franquistes) debatien llargament i, finalment, aprovaven la «dotació del clergat». Aquesta qüestió va preocupar en els medis eclesiàstics. Va publicar-se una nota de l'Arquebisbat de Barcelona el 10 de desembre i va fer-se una enquesta, els resultats de la qual van trobar prou ressò a la premsa.⁵ Alguns sectors del clergat barceloní van manifestar-se contraris a l'augment.⁶ A altres bisbats, en canvi, Toledo (juliol) i Ciudad Real (gener)—, el clergat manifestava que la situació en medis rurals era «precària i insostenible».

Una entrevista del ministre de Justícia i la Comissió econòmica

4. «Ya», 18.IX.76, 22.

5. «La Vanguardia Española», 26 i 27.II.77; i 2.III.77.

6. «Quaderns de Pastoral», núms. 46-47, p. 106, febrer-abril 1977.

de l'Església (30 d'abril) fa pensar que s'avença en la preparació de l'«ajuda global» de què parlàvem abans.

En aquesta qüestió econòmica, s'hi amaga un problema de fons: En una perspectiva polític-jurídica, quin fonament justifica aquesta ajuda de l'Estat a l'Església?; què suposa i exigeix immediatament per part de l'Estat el reconeixement del dret a la llibertat religiosa? (perquè l'Estat no solament hauria de reconèixer-lo, sinó de fer-lo possible, de crear les condicions de possibilitat per al seu compliment efectiu); ¿és possible considerar com a «servei públic» l'assistència religiosa als fidels?; en quines condicions caldria donar aquesta ajuda estatal? Sigui quina sigui la resposta a aquestes preguntes, és necessari analitzar els estatuts econòmics de l'Església als diferents països i clarificar les bases jurídiques en què es fonamenta aquesta ajuda. Així, doncs, es marxa cap a un nou estatut econòmic del clergat i cap a un nou planteig de la «qüestió religiosa». Si passa per les Corts de manera seriosa, serà una ocasió per a poder comprovar el que hem après col·lectivament des del 1931.

El matrimoni

El mes de novembre de l'any passat, el president de la Comissió general de Codificació feia pública la possibilitat de la regulació civil del divorci i la reforma del Codi penal espanyol, reformes que es farien dintre el marc d'una revisió total del dret familiar.

Els problemes concordataris implicats són evidents, atesos els compromisos de l'Estat en el Corcordat de 1953. Ja hem vist que el matrimoni és un dels punts difícils de les negociacions concordatàries.⁷ També s'ha parlat aquest any de la necessitat d'aclarir la confusió entre matrimoni civil i canònic.⁸

Des de diferents angles són analitzats els problemes que plantegen a l'Església el matrimoni civil i la seva dissolubilitat. Creiem

7. «La posibilidad del divorcio. Matrimonio e interferencias concordatarias», Víctor Reina, a «La Vanguardia Española», 17.IX.76, 11.

8. «El matrimoni, avui», Antoni Totosa, a «Avui», 5.XI.76, 17.

d'interès alludir a la presa de posició del Dr. Pont i Gol, arquebisbe de Tarragona, i del Dr. Jubany, amb motiu de l'homilia de la festa de la Mare de Déu de Montserrat; també a la nota doctrinal de la Comissió episcopal per a la Doctrina de la fe, del 7 de maig, sobre l'estabilitat del matrimoni.

Per bé que amb menys relleu i amb no tanta intensitat, cal deixar ben anotada l'aparició pública de la qüestió de l'avortament. S'ha començat a recordar la llei de Reforma eugènica de l'avortament, promulgada el 1936 per la Generalitat de Catalunya. La clarificació d'aquest punt és urgent.⁹

L'ensenyament

El 20 de setembre de l'any passat es feia públic que la «Comissió civil d'ensenyament i afers culturals» començava els seus treballs de revisió i estudi del Concordat. La comissió s'ocupava de tot el referent a l'ensenyament religiós en centres oficials i privats, a la regulació jurídica d'altres centres docents de l'Església i al reconeixement civil dels títols acadèmics eclesiàstics.

Podem dir, doncs, que la problemàtica concordatària sobre l'ensenyament abasta dues qüestions: l'ensenyament de la religió en els centres escolars i la facultat de crear centres propis de l'Església a nivells superiors.

La intensitat de la preocupació dels nostres bisbes es fa evident només comprovant com se n'han ocupat progressivament en les seves declaracions (Permanent de l'episcopat 24.9.76; Assemblea plenària 25.6.77) fins a atorgar a la qüestió de l'«ensenyament cristià» caràcter d'urgència entre les altres que l'Assemblea plenària té pendants o en curs d'estudi (22.9.77). Però no tot es queda en declaracions. El mes de juny, el cardenal-arquebisbe de Barcelona creava el «Consell diocesà de l'escola cristiana», mentre que a Ma-

9. Sobre aquesta qüestió considero important l'article de F. Urbina, «Participación de los cristianos en la política: una reflexión desde el punto de vista ético y espiritual», a «Pastoral Misionera», XIII (maig de 1977) pp. 287-291.

drid era creat aquest setembre el «Consejo general para la coordinación de la enseñanza católica». També considero significatiu que el nou arquebisbe de Saragossa, Mons. Yanes, dediqués la primera pastoral a aquesta qüestió.

D'altra banda, diferents institucions i centres religiosos s'han plantejat la necessitat de canvis en l'ensenyament catòlic («L'escola cristiana, avui», FERE de Catalunya, 27.3.77) o parlen de «L'escola cristiana que volem» (octubre del 76). Mentrestant, altres sectors d'Església es plantegen seriosos interrogants referents als resultats pràctics i a la tasca real dels centres de l'Església (posant-ne en dubte l'eficàcia) i al paper social i polític, respecte al poder que les reconeix, en què queden implicades. En aquesta línia hom ha parlat de la malaltia d'una Església que necessita recórrer a l'Estat per afrontar els seus problemes d'evangelització.¹⁰ La necessitat d'una transició lúcida i realista cap a una nova situació amb el convenient discerniment davant les possibles alternatives o opcions ha estat posada en relleu amb profunditat per O. González de Cardedal i altres teòlegs.¹¹

Fet i fet, continua, doncs, el debat sobre l'ensenyament, del qual ens hem limitat a recollir algunes dades intraeclesials.¹² Mentrestant, poques notícies s'han filtrat de les negociacions concordatàries sobre el tema. I no deixa de cridar l'atenció el mutisme del ministre d'Educació en les seves entrevistes. Val la pena no deixar caure l'observació de González Casanova que el debat sobre l'escola «serà en un futur pròxim una font continuada de conflictes».¹³

Una nova situació ha aparegut amb la creació del «servei d'assistència i formació religiosa» per a «promoure i organitzar les pràctiques religioses de la comunitat universitària i les activitats

10. J. M. González Ruiz, «La Iglesia y la escuela», «El País», 29.VI.77.

11. «La Iglesia en la alternativa de la enseñanza», a «Vida Nueva», núm. 1036 (1976), pp. 23-30; 1037 (1976), pp. 23-30; «Carta a un obispo sobre evangelización-escuela-política», a «Vida Nueva», 1089 (1977) pp. 23-30; 1090 (1977), pp. 23-30.

12. Per conèixer el context global del debat, vegeu JEC «Enseñanza: debate público», Madrid 1976; «Revista de Ciencias de la Educación», ICCE, núm. 7 juliol-agost, 1976.

13. «Avui», 9.XI.76, 20.

de caràcter formatiu», amb la consegüent desaparició de l'assignatura de Religió. L'ordre ministerial es publicava el 22 de desembre del 76, en espera de l'acord amb la Santa Seu sobre les matèries educatives que regulava el Concordat de 1953. En temps del ministeri de Ruiz Giménez una proposta semblant havia naufragat per oposició d'alguns bisbes. Benvingut canvi si contribueix a dinamitzar la pastoral entre els universitaris.¹⁴

Més problemàtic resulta l'ensenyament religiós a EGB i BUP. ¿Es tracta de catequesi o de cultura religiosa? ¿Com es concretarà la llibertat religiosa dels pares: caldrà un acte positiu d'aquests per a l'ensenyament religiós dels seus fills o bé a l'inrevés, perquè en siguin eximits?

En alguns casos la realitat ha anat molt més enllà dels plantejaments concordataris. Així, a Madrid els col·legis nacionals d'EGB van enviar una carta als pares demanant-los autorització per a fer classe de religió als seus fills i anunciant-los que el curs 76-77 només se'n faria als nens els pares dels quals ho haguessin demanat expressament. La referència que en donava la premsa comentava que un 75 % de famílies desitjaven per als seus fills l'educació religiosa a l'escola.¹⁵

Aquests semblen el plantejament i la problemàtica de la negociació concordatària. No són debatudes, en canvi —pel que sembla—, ni la possibilitat de la formació religiosa a l'escola ni l'existència de centres escolars confessionals. No es fa difícil d'anunciar per on vindran els conflictes i els debats futurs sobre l'ensenyament.

La confessionalitat

La confessionalitat ha tornat a ser actual, tant a nivell d'Estat com d'institucions socials i polítiques. La confessionalitat de l'Estat, sobre la qual els bisbes espanyols manifestaven reticències i

14. S. Pié, «A propósito de una reforma. La formación religiosa en la universidad», «La Vanguardia Española», 14.I.77, 22.

15. «La Vanguardia Española», 4.XII.76, 12.

reserves ja l'any 1973 (convé recordar-ne el context i les pressions governamentals per a suavitzar-ne el to), continua preocupant confessions i esglésies evangèliques, que no la consideren compatible amb el reconeixement ple de la llibertat religiosa, i és present en les negociacions concordatàries. No falten declaracions (per ex. de Mons. Casarolli) que, entenent la no confessionalitat de l'Estat, troben insatisfactòria l'expressió d'«Estat laic». Sembla que s'apunta cap a la «confessionalitat sociològica», reconeixement del fet social que la majoria d'espanyols professen la religió catòlica. Íntimament unit a aquesta qüestió és el reconeixement jurídic que caldrà donar a les institucions i associacions religioses. Poca informació se n'ha filtrat. Ben segur que hi haurà canvis, desitjats per ambdues parts i àdhuc insinuats en els discursos oficials del rei, per bé que no puguem fer conjectures.

La confessionalitat és problema des d'un altre punt de vista. S'han fet serioses especulacions, aquest curs, sobre la possibilitat de crear un partit polític catòlic. Mons. Tarancón va ser relacionat amb un suposat projecte, com a contrari a la neutralitat. Podem dir que, majoritàriament, els bisbes de l'Estat espanyol no s'inclinen per la formació d'un agrupament polític catòlic.¹⁶ El fet cert és que el cardenal Tarancón, en les seves «*cartas cristianas*» indicava els motius que desaconsellen un partit confessional amb el nom de cristià; però afegia tot seguit que era convenient la constitució de «partits d'inspiració cristiana», amb un «programa autènticament cristià».¹⁷ En una altra ocasió, assenyalàvem, des d'aquestes mateixes planes, el perill del «criptoconfessionalisme». Un perill que es fa més patent: qui sap si ens tocarà de veure una nova modalitat de «confessionalisme» rebaixat i vergonyant, subtil i manipulable. L'aparició d'un sindicat d'inspiració cristiana n'és tot un símptoma.¹⁸ Els resultats de les eleccions del mes de juny mereixen una seriosa reflexió: se n'haurien de treure les conseqüències sobre les possibilitats de la política confessional a Espanya.

16. J. Piquer, «¿Un partido confesional en España?», «La Vanguardia Española», 8.XII.76.

17. «Cartas Cristianas» desembre del 76 i gener del 77.

18. «¿Un sindicato cristiano?», agost 1977, pp. 14-15.

Consciència d'una nova situació. Veu profètica de l'Església

Cercles eclesiàstics cada dia més amplis van prenent consciència dels canvis que s'operen a la societat i de la urgència d'una nova comprensió del paper de l'Església i de la seva presència en la història i pot dir-se que ja ha començat a emergir una nova consciència eclesial. Resulta ben il·lustratiu l'informe FOESSA quan parla de la situació religiosa a Espanya.¹⁹

La sèrie de «*cartas cristianas*» del cardenal Tarancón sobre «El catolicisme espanyol» i «Els cristians i la política» i el discurs d'obertura de la XXV Assemblea plenària de l'episcopat permeten avaluar, d'alguna manera, la nova consciència episcopal: la seva condició de president de la Conferència els dona un especial significat. També caldria prendre bona nota de la pastoral dels bisbes basco-navarresos de la Quaresma passada: «L'Església es construeix i es comprèn a si mateixa en la història (...). Hem d'entrar en els problemes i en la vida dels homes per captar la realitat en la profunditat del compromís.» Parlant des de posicions més tradicionals diu el Dr. González Martín: «¿Continuarà essent la nostra pàtria, en el futur, un país catòlic? ¿Podrà continuar-se parlant d'una Espanya catòlica, com ha fet el papa darrerament? No és hora de lamentacions ploroses i paralitzadores, sinó de discerniments seriosos i profunds que ens permetin d'obtenir conclusions vàlides tot reconeixent amb objectivitat els errors i les falles i proclamant, quan hi és, el que hi ha de bo».²⁰ També Pau VI va al·ludir als canvis que s'operen a Espanya i a la manera com ha de situar-s'hi l'Església (11.1.76).

Podem parlar també de Justícia i Pau, que enguany s'ha ocupat dels problemes més vius de la comunitat; de manifestacions públiques de teòlegs i bisbes;²¹ dels discursos oficials del rei o

19. Informe FOESSA, «Estudios sociológicos sobre la situación social de España, 1975», Euroamérica, Madrid 1976, pp. 529-704.

20. «La Vanguardia Española», 18.III.77.

21. «Afirmaciones para un tiempo de búsqueda», «Vida Nueva», núm. 1038 (1977), pp. 1376-1414; «Las tentaciones del neocapitalismo», a «Ecclesia» XXXVI (1976) pp. 1694-1695; «I Semana de Teología de Andalucía», a «Butlletí de l'HOAC» núm. 693, 1-15.VIII.76, 17 i ss; «Igle-

dels programes del govern que fan al·lusió a «les exigències actuals de l'Església i la societat espanyola».

Pertocant a Catalunya, remarcuem la visita conjunta, a Roma, dels bisbes de la Tarraconense, el juliol de 1976, que el metropolità de Tarragona qualificava d'«acte transcendent per a nosaltres, Església catalana, i àdhuc per al nostre país», que volia «fer ben sensible una presència de l'Església de Catalunya al Cap i al centre de la Cristiandat».²² També val la pena deixar constància de l'entrevista amb el president de la Generalitat d'una delegació episcopal «per mantenir un diàleg informal i obert sobre la presència de l'Església al nostre país (...), a la recerca de formes d'informació i diàleg mutus en un clima de franca humanitat al servei del poble de Catalunya».²³ Pas a pas, els bisbes de Catalunya van preparant camins de futur. Els fets, si es vol, no s'han d'extrapol·lar i la seva importància no ha d'ésser exagerada; però cal recollir el seu valor de signe, que els mateixos bisbes han volgut donar-los.²⁴

Un fet darrer, el constitueix l'àmbit d'«El fet religiós» del Congrés de Cultura Catalana. La resolució final, que s'ha fet pública aquest setembre, aborda la temàtica d'aquest article.

Aquest canvi va acompanyat de la proclamació de les exigències evangèliques en situacions concretes. Així la Conferència episcopal tarraconense —com feia notar Justícia i Pau de Tarragona— ha defensat reiteradament drets fonamentals, com els de reunió, associació i expressió, el dret de la cultura catalana i del restabliment de les institucions autonòmiques.²⁵ Podríem citar igualment diverses manifestacions de l'episcopat a favor de l'amnistia, sobre el recurs a armes de foc per conservar l'ordre públic, sobre violència i terrorisme, sobre reaccions desproporcionades i injustificades amb pretext d'ordre públic, sobre la utilització de llocs de cul-

sia y poder en el neocapitalismo», a «Iglesia Viva», núm. 67/68, gener-abril, 1977.

22. «Avui», VI.77, 17.

23. «La Vanguardia Española», 20.IX.77, 35.

24. Encara que toqui marginalment el tema, recomano la lectura d'un article de J. M. Via, «Diada: Religión de la ciudad. Por una Catalunya solidaria», a «La Vanguardia Española», 14.IX.77, 25.

25. «Avui», 8.IX.77, 17.

te i dependències parroquials per a finalitats no religioses o culturals (Bilbao, Barcelona). Podríem adduir manifestacions episcopals sobre l'atur obrer, la tortura o la violència, es manifesti com es manifesti; sobre problemes de la pagesia, etc. És important anar recollint dades com aquestes que posen de manifest un to menys doctrinari en els documents episcopals, el qual contribueix seriosament a la nova imatge que l'Església està oferint avui. Però ja abans els militants cristians han contribuït a presentar l'Evangeli de Jesús com a factor d'alliberament amb el seu compromís seriosament assumit.²⁶

Els canvis dels darrers dotze mesos han dut gairebé a la desaparició de les situacions de conflicte típiques dels darrers anys de franquisme. Voldríem creure que fets com la intervenció de la Guàrdia Civil per impedir la celebració del XIV col·loqui de paròquies a Pontevedra, el novembre de l'any passat, només són restes d'una època ja passada. De fet no s'han repetit. És en aquest sentit que creiem que hem girat una pàgina de la història.

La jerarquia i la situació política

Tinc sobre la taula una llarga sèrie de declaracions, homilies i documents episcopals sobre la situació i el procés de reforma política.

Tot i que la influència i el pes social del clergat van disminuint, la institució eclesiàstica i els seus ministres conserven encara el seu pes; l'Església perd poder però continua tenint força. Els bisbes en són conscients i cal que els reconeguem un seriós esforç de lucidesa i serenitat, cosa que no vol dir identificació plena amb tots els seus plantejaments.

La lectura dels documents fa la impressió que els seus autors són conscients que la seva paraula no ha de ser partidista, sinó independent i lliure; que no ha d'estar lligada al poder, sinó al Se-

26. «Participación política de los cristianos, hoy», a «Pastoral Misionera», XIII, 4,º maig 1977. Vegeu també en aquest mateix número l'article de J. Castaño.

nyor Jesús i al seu Evangeli; que no ha de ser un discurs polític, sinó un acostament cristià al moment polític, una denúncia de les traves que impedeixen l'exercici real dels drets cívics (caciquisme, incultura, apatia o inhibició resultants dels anys d'inactivitat política, etc.) i una memòria de les actituds amb què el creient ha de contrastar la seva experiència de cada dia i la seva vida cívica. En aquest sentit val la pena destacar el document «Els cristians i la política», publicat al principi de desembre pels bisbes d'Andalusia, i les catequesis socials de la Comissió d'Apostolat seglar.

Salvada aquesta intenció, cal fer una segona afirmació: de fet, el conjunt d'aquestes declaracions ha legitimat la reforma política. No vull entrar en valoracions. Però d'aquí arrenca una interessant polèmica sobre l'Església en l'Espanya actual, de què parlarem més endavant. La defensa del procés democràtic contra els «profetes de calamitats»; l'afirmació de la necessitat d'una «reforma moral» per tal que actituds insolidàries i irresponsables, egoismes i partidismes no portin vers la desintegració de l'ordre públic a una «dictadura de ferro», del color que sigui; la denúncia de la «lentitud innecessària del que hom anomena procés de reforma política»; la invitació oberta a la «participació política» i l'afirmació que «la solidesa de l'ordre públic» dependrà, en bona part, de la recta formació cívica dels espanyols; parlar de la «transició política» com d'una «obertura necessària i irreversible»... ¿tot això pot ser qualificat, sense demagògia, de legitimització de la reforma política?, i, en cas afirmatiu, com cal valorar-ho?

Crec que es tracta de qüestions importants, sobretot atès que són fruit d'una voluntat episcopal d'independència del poder i d'una ferma decisió de no caure en neutralismes enganyadors. La cosa és més complexa encara si recordem que a la nostra societat, com a altres llocs, l'Església està deixant d'exercir la funció d'aparell ideològic del capitalisme.²⁷ Sigui com sigui, ja és hora d'abandonar simplismes i generalitzacions massa fàcils quan es

²⁷ S. Carrillo, «Los aparatos ideológicos del Estado», a «Nuestra Bandera», núm. 86, III-IV, 1977, 9-12. També el capítol segon d'«Eurocomunismo y Estado», Ed. Grijalbo, B., 1977.

parla de l'episcopat, com si, més enllà de l'estricta confessió de fe, fos un tot uniforme i compacte.

Dos fets especialment importants van ocupar l'atenció dels nostres bisbes: el referèndum i les eleccions generals.

Del primer, se n'ocupava el comunicat final de la XXV Assemblea plenària de l'episcopat (25-27.11.76). Limitava les consideracions a les «exigències morals bàsiques que aquest fet planteja a la consciència dels governants i dels ciutadans, especialment si es confessen cristians». La nota —centrada, escueta i clara— acabava dient que «totes les opcions, ni que siguin diverses i contràries entre elles, mereixen el respecte del cos electoral i contribuiran a la construcció d'una convivència lliure i justa».

Les eleccions generals de juny, en canvi, van preocupar més l'episcopat. La Comissió Permanent se n'ocupava el mes de febrer i el mes d'abril. La Secretaria General de la Conferència va redactar, per encàrrec de la Permanent, una selecció de textos del magisteri episcopal i pontifici per orientar els creients.²⁸ El to de totes dues declaracions era força teòric (abans hem parlat de doctrinarisme), amb al·lusions, velades i matisades, al capitalisme i al marxisme. El text del secretariat (7.5.77) era més «intervencionista» que la Nota del mes de febrer: denunciava els qui, per tàctica, amagaven els seus objectius finals i s'oposaven a l'ensenyament catòlic.

Però tampoc no van faltar veus episcopals més tallants i contundents. Així la carta col·lectiva dels bisbes de la província eclesiàstica de Burgos del primer de maig deia explícitament que els cristians no podien acceptar els programes marxistes. Monsenyor Yanes deia que «no tots els partits són igualment vàlids per a un cristià». I el cardenal de Toledo afirmava en un acte popular: «per molt que hi hagi sacerdots i religiosos que apareguin en mítings de partits marxistes i també alcin el puny (alludia el P. Llanos), jo us dic que sigueu conseqüents amb la vostra fe a desgrat de tot (...). No podeu donar el vostre vot a cap partit que es declari marxista. I això per una sola raó: perquè el marxisme és ateu».²⁹

28. «Los cristianos ante las elecciones», maig 1977.

29. «Ya», 31.V.77, 25.

Les intervencions del bisbes catalans van tenir un to propi. J. M. Via ha fet notar, amb encert, que l'accent no requeria tant «en la consciència» (el to de la Conferència episcopal espanyola) com en «la coherència de la fe», sobretot en la manera d'usar la llibertat cristiana en aquests moments de canvi polític general (bisbes de la Tarraconense). En aquesta mateixa línia cal citar el cardenal Jubany a l'homilia del Corpus (9.6.77), en què invitava els cristians a l'exercici responsable dels deures ciutadans, al respecte a la llibertat d'opció de cadascú i a la celebració i vivència de la fe en el marc d'una unitat que supera les diferències legítimes en qüestions opinables.

Podem dir, doncs, que la jerarquia espanyola no ha mantingut actituds uniformes enfront del moment polític que ha travessat la nostra societat; que, de fet, s'ha donat diversitat de plantejaments, de matisos, o d'accents (si volíem precisar més); i que s'ha plantejat, conscientment, el paper del seu magisteri en la nova societat. Les seves actituds i manifestacions han produït nombrosos comentaris i alguna polèmica a la premsa sobre «el poder polític de l'Església espanyola» i «el vot dels catòlics», i sobre «capitalisme, Església i política».³⁰ El cardenal Tarancón, a la sessió inaugural de la XXVI Assemblea plenària de l'episcopat, va fer una revisió crítica del procediment seguit en aquests afers: un element més a tenir present per a fer un balanç d'aquestes actuacions episcopals.

Partits polítics. Qüestió religiosa. Crítica religiosa de la política

La campanya electoral va desvetllar un altre tema que ens interessa: la posició dels partits polítics davant l'Església.³¹

Com en altres indrets, també a Espanya ha ressorgit l'antic an-

30. El resum d'una bona part d'aquests articles i comentaris, el trobareu a «Vida Nueva», núm. 1091, 30.VII.77, pp. 43-48.

31. «Los partidos políticos y la religión», a «Colligite», núm. 89, 1977, 57-69; «Posició dels partits polítics de Catalunya respecte a les confessions religioses», a «Foc Nou», núm. 31, novembre 1976, pp. 3-19

ticlericalisme vuitcentista entre els sectors radicals de la dreta; però majoritàriament els partits no han fet el clericalisme ni l'Església objecte d'atacs o invectives. De moment podem dir que sembla apresada la dura lliçó d'anys enrera, quan pervivia l'antic liberalisme en el plantejament de la «qüestió religiosa». Quan arribarà el debat constitucional ja veurem el que de debò hem avençat en aquest punt. La marxa dels esdeveniments dependrà del respecte a l'autonomia mútua i de la intel·ligent capacitat negociadora.

A Catalunya s'ha posat de manifest el «vast consensus laic» existent entre els partits. Laïcisme que —tal com comenta González Casanova— respecta de manera coherent totes les confessions religioses i desitja explícitament «no provocar conflictes». També s'ha produït la «superació de la component religiosa com a element de la guerra civil».³² Són punts de desacord, per bé que sense estridències, la finançació de les institucions i els serveis religiosos per part de la Generalitat i l'escola confessional.

Em sembla que val la pena destacar, per l'interès i l'actualitat que presenta, la posició dels partits marxistes davant la «qüestió religiosa».³³ És important que es digui, des d'aquests partits, que cristianisme i socialisme són conciliables. Però no n'hi ha prou, tal com notava Arbelloa, amb una explicació indulgent i carinyosa, ni tampoc amb la tolerància dels cristians al partit. Un pas endavant seriós, el signifiquen les declaracions del Comitè executiu del PCE (febrer del 75), del PCE d'Euskadi (gener de 76) i del PSUC (setembre del 76). També l'abandó de plantejaments amb regust anticlerical a nivell oficial del PSOE, cosa que no vol dir abandonar posicions crítiques respecte a les relacions Esglé-

32. «Tele/Expres», 19.XI.76, 3.

33. V. M. Arbelloa, «Posiciones políticas ante el cristianismo y la Iglesia, a «Pastoral Misionera» XI (nov.-des. 1975) 725-741, en col·laboració, «los marxistas españoles y la religión» Edícula, Madrid, 1977 A. C. Comín, *Cristianos en el partido comunista, comunistas en la Iglesia*, Ed. Laia, Barcelona, 1977. J. Lorés, Un plantejament socialista davant el fet religiós, «Debat» març, 1977, pp. 13-20. Publicació del Centre d'Estudis Socialistes.

sia-Estat.³⁴ Aquestes posicions demanen una anàlisi crítica de l'evolució de comunistes i socialistes, aquests darrers anys, sobre el tema dels cristians i el partit. Una anàlisi que tingui compte dels punts de vista marxistes ortodoxos. Ens ajudaria a situar la militància de cristians en partits marxistes des de dintre mateix d'aquests partits. En aquest sentit cal valorar i tenir presents les reflexions de M. Sacristán i, situades en un altre extrem, les de Tierno Galván.³⁵

Una altra posició interessant, per la precisió i els matisos de plantejament, és la declaració del PSC-C, d'aquest mateix any, que presentava J. Lorés.

També s'han manifestat els grups d'esquerra marxista-leninista. J. Álvarez Dorronsoro (del MC) apunta raons de caràcter metodològic per dir que «el materialisme històric i dialèctic, característic del pensament marxista, no és rigorosament compatible amb les creences religioses». Els mateixos plantejaments, en el fons, d'Isidro Moreno, del PTE.³⁶ I aquí em sembla que es troba la qüestió de fons: és un problema de mètode. I la resposta comporta, naturalment, un replantejament del materialisme històric i dialèctic i una profunda revisió teològica. Només sobre aquestes bases no dogmàtiques hi ha lloc per a la militància marxista dels cristians. Però el problema de fons ho és tot menys senzill. I és cap aquí que apunten les reticències més fortes per part de l'Església i dels marxismes ortodoxos, no revisionistes.

En alguns grups d'aquesta esquerra marxista-leninista s'està imposant la realitat per damunt dels plantejaments teòrics. Així, l'ORT va prendre posicions sobre la militància de cristians en el partit en el seu congrés de setembre. Una resolució destacava, en primer lloc, «l'antagonisme del materialisme dialèctic amb tota

34. Per ex., sobre ensenyament: «El Socialista», 3.VII.77, 24; sobre les eleccions: íd. 12, VI.77, 9; sobre el concordat; íd. 19.VI.77, 6.

35. «La militància de cristians en el Partido Comunista», «Materiales», núm. 1, I-II, 1977; entrevista a Tierno Galván, «Vida Nueva», núm. 1063 (1977), pp. 44-47.

36. L'exposició d'I. Moreno, «El Viejo Topo», nov. 1976, pp. 18-19, resulta insuficient i excessivament simplificadora del que és el cristianisme.

filosofia metafísica, idealista i, doncs, amb tota ideologia religiosa». Però afegia tot seguit: «mentre el creient accepti i compleixi els estatuts i la línia ideològica i política del partit, ha d'ésser admès a les nostres files amb igualtat plena de drets com qualsevol altre militant».³⁷ Així doncs, a desgrat de tot, aquesta organització s'ha vist obligada a plantejar-se la militància de cristians en el seu si. Una cosa semblant passa al si de l'Església. El ventall d'opcions polítiques dels creients és tan vast com la mateixa realitat política. Tanmateix, el reconeixement dels fets no sabria dur-nos mai a amagar els problemes de fons, sinó al contrari, a plantejar-los amb claredat i fermesa, amb respecte i acceptació crítica dels fets.³⁸

No volem acabar aquest capítol sense referència a una qüestió assenyalada no fa gaire per Josep Dalmau: les relacions entre anarquisme i cristianisme. Dalmau partia d'unes pintades de caràcter antireligiós sectari firmades per la CNT,³⁹ que qualificava de «retrocés històric». Cal no perdre de vista aquest fenomen.

Una altra aportació a recollir és la d'A. Marzal sobre «la crítica religiosa de la política», feta l'any passat en una sessió d'estudis del centre Francesc Eiximenis, sobre «Fe i política». Hi apunta unes línies fecundes de reflexió, que poden ajudar a redescobrir la irreductibilitat i originalitat del fet religiós i a desbloquejar la Utopia cristiana de mediacions confessionals. Reflexió necessària i oportuna i lectura a recomanar als militants cristians.

* *

Si havíem de donar una impressió general del període que hem analitzat en aquest treball (juliol 1976-setembre 1977), ens cal fer algunes constatacions: a diferència de l'any passat, s'han produït

37. «En Lucha», VII, núm. 162 (8-15, IX), 1977, p. 11.

38. En aquest sentit cal destacar els articles J. M. Via, comentant el document dels bisbes francesos sobre el marxisme, a «La Vanguardia Española», 3, 17 i 31 d'agost del 77.

39. «La CNT y los cristianos» a «Destino», 10-16.II.77, pp. 32-33; «Avui», 2.IX.77, 3.

canvis notables en la marxa de les relacions Església-Estat; s'han suscitat qüestions noves, sobretot pertocant a la presa de posició de l'Església enfront del procés de reforma política; s'ha confirmat i ampliat el pluralisme d'opcions polítiques dels cristians, inclosa la seva militància en partits marxistes, conseqüència lògica de la legalització dels partits polítics; s'ha trobat una sortida a la via morta en què semblaven encallades les negociacions amb vista a la revisió del Concordat, per bé que els supòsits doctrinals siguin els mateixos de sempre; s'apropen uns mesos en què la «qüestió religiosa» tornarà a ser actual i ocasió de debat públic a les Constituents i en què tindrem ocasió de comprovar fins on arriben els canvis que s'han produït al llarg d'aquests anys tant de part dels partits polítics com dels sectors eclesiàstics. Finalment, la generalització d'una nova visió eclesial, la presa de consciència que s'imposa un replantejament del rol que la comunitat eclesial exerceix en la societat i la urgència d'una nova autocomprensió és un fet esperançador que es va donant amb intensitat creixent entre grups i sectors cristians cada vegada més extensos.

Salvador Carrasco

EL MOMENT ACTUAL:

IMPLICACIONS PASTORALS

Moltes de les coses insinuades aquí, les he compartides amb diferents membres de l'equip. Es tracta de quelcom viscut amb gran intensitat des de fa molt temps per tots nosaltres; quelcom que ara adquireix un nou relleu que cal observar des de perspectives tal vegada diferents.

Quan parlem de *moment sòcio-polític-religiós* no ens referim precisament a una data concreta, del significat de la qual som plenament conscients, el 15 de juny. Aquesta data és un «símbol real» d'un llarg període en què s'ha anat gestant una situació política i cultural que tot just està començant; situació que es projecta cap al terreny de l'*explicitació de la «Paraula evangèlica»* en unes circumstàncies noves, als terrenys *moral i cultural*, a una comprensió realista de la *religiositat popular*, a la problemàtica de la nostra militància en diferents fronts polítics i socials, a la nova exigència de refer, d'una banda, i de recuperar, de l'altra, tot el que significa l'*Església catalana* anterior a l'època franquista i a la deterioració soferta, en els seus nivells més institucionals i també en certes realitats de la pràctica eclesial, durant els darrers quaranta anys. Això últim té una importància especial per a tots els que *vivim entre gent que ha vingut d'altres pobles*, amb tradicions religioses i culturals, diverses, i que, situada en terra catalana, només ha viscut l'experiència franquista i del nacionalcatolicisme. És clar que això és només una cara de la moneda, perquè de fet amplis sectors de la població immigrada han viscut una experiència de lluita obrera i popular, en una comarca que no s'ha caracteritzat precisament per la passivitat. Em refereixo, és clar, al Baix Llobregat en general, i més particularment a Cornellà. Tampoc no podem oblidar que aquí han conviscut dos tipus de presència eclesial: una de militant, en coherència amb les lluites populars, i una altra de situada totalment al marge del context sòcio-polític.

Aquestes realitats fan que sigui complex l'intent d'atansar-nos

amb serenitat a problemes que ens toquen molt de prop i en la carn viva. Hi ha, però, una cosa certa: *el moment present és un repte perquè ens esforcem a trobar camins d'explicitació de la Paraula en uns termes nous i amb continguts més creadors i imaginatius.*

Tenint en compte això, assenyalaré cinc *capítols* o *aspectes* que ens ajudaran a un «discerniment d'esperit», alhora seré i lliure.

La «Paraula» no pot restar encadenada

És lliure. Però aquesta «Paraula» de Jesús ha estat encadenada aquests darrers anys, de vegades de forma molt subtil i latent, de vegades de forma tràgicament manifesta, per un sistema que va voler trobar la seva «legitimació» a través d'allò que hem anomenat tantes vegades el «nacionalcatolicisme». Ara, en teoria, tot això està superat. *I crec que aquí tenim el nostre perill.* El nacionalcatolicisme no és res més que una forma històrica, conjuntural, de les moltes que històricament han utilitzat les tendències «integristes» en el si de la societat política i eclesial. Molts de nosaltres hem mamat aquest nacionalcatolicisme, encara que hàgim intentat alliberar-nos-en, o almenys n'hem estat víctimes. És el que ha passat a la immensa majoria dels nostres pobles. No ens hem d'estranyar, doncs (ja ho estem vivint), que una gran part del poble cristià, del clergat i de gent benestant comenci a enyorar de seguida «aquells temps». La burgesia, o l'oligarquia (és qüestió de noms), no permetrà que se li escapi «la seva» Església, que ha sabut servir tan bé els seus interessos.

Als qui d'alguna manera aquests darrers anys hem estat vivint solidàriament les lluites del poble, o hi hem participat, al marge del nacionalcatolicisme (*segurament que és aquesta una de les experiències més riques de l'equip de Cornellà*), ara se'ns farà més difícil viure evangèlicament i eclesialment la llibertat assolida. Les noves formes subtils de «neutralitat centrista» de l'Església, ¿no poden esdevenir tal vegada un nou encadenament? Ja n'hi ha exemples personals, molt pròxims.

Primer discerniment: Quines poden ser les noves formes d'«encadenament»?

La dimensió profètica avui i la nostra pastoral realista

Els darrers anys als qui hem intentat de viure en solidaritat amb el poble, ens ha estat relativament fàcil, pel fet que estàvem molt a prop de les seves lluites, realitzar una «pastoral de denúncia». Aquesta pastoral ha estat de fet una de les trajectòries bàsiques del *nostre equip*, el qual ha intentat una postura neta, lliure i de servei a tots els grups i a totes les tendències. Pel «perill» que això podia suposar, sempre hem estat recolzats per la vicaria de la Zona Sud. Però no només pel perill, sinó perquè entre mossèn Batlles, vicari de la zona, i nosaltres hi ha hagut i hi ha una sintonia evangèlica i humana. No hi ha dubte que això ha ajudat a crear en determinats sectors obrers i populars una nova imatge d'Església (una pila de tancades, manifestacions, solidaritat, locals, etc.). A alguns sectors cristians, aquesta realitat els ha ajudat a retrobar la coherència entre la fe i la pròpia militància política o sindical, fins i tot d'orientació marxista. Es tracta d'una realitat molt positiva que, al meu entendre, cal potenciar amb molta més profunditat i amb una reflexió teològico-pastoral. En aquests moments hem de ser realistes: segurament no hi haurà ocasió d'assistir a actes punta testimonials i de lluïta, tal com s'han donat aquests últims anys. La nostra realitat serà més prosaica, més de cada dia. Les coses aniran per camins més normals. Però ens preguntem: *què hi ha darrera d'aquesta «normalitat»? Cap a on ens condueix l'Evangelí enmig d'aquesta «normalitat»?*

Fer servir la paraula «normalitat» pot ser una mica de cinisme o almenys una frivolitat: darrera d'aquesta «normalitat» el sofriment del poble, del poble de la base, dels nostres carrers, dels nostres veïns, de la majoria del poble, pot ser que encara sigui més gran; del poble silenciós, del que aquests anys callava per por, per aïllament o per ignorància. El poble que continua callant, encara que les centrals sindicals i els partits polítics puguin expressar-se més lliurement i lluitar obertament. Aquest silenci del poble i aquest sofriment que no ha cessat sinó que encara augmenta, es manifesta tràgicament de moltes maneres: atur, cultura, esquinçaments familiars, inseguretat, desorientació,

etc. Darrera de cada una d'aquestes paraules hi ha realitats molt dramàtiques: tots ho sabem i hi estem a prop.

Davant aquesta realitat apareix un *segon discerniment*: *Com trobar tota la riquesa alliberadora de l'Evangeli, la qual va molt més enllà que passar una nit tancat amb els treballadors en una església, o fer una denúncia en un sermó, o bé obrir les portes de l'església com a lloc d'asil i de refugi, coses en les quals conscientment hem estat implicats... Voldria insinuar unes pistes: quins valors estan avui més deteriorats i per què, i què diu l'Evangeli sobre la unitat dels homes i sobre la unitat de l'home com a persona... Com educar-nos i educar en aquests valors?*

La pastoral en el sistema capitalista

Es tracta de quelcom que completa o matisa allò que hem dit en els capítols anteriors. Ens situem en la perspectiva del que pretenem amb aquestes jornades: implicacions pastorals en el nou context socio-polític. Hauríem d'aprofundir més entre nosaltres i amb els cristians més conscients i preocupats per aquesta realitat sobre el següent: allò que ha «encadenat» la Paraula no és precisament el franquisme sinó el sistema occidental econòmic i cultural (no entro a judicar ara les formes restrictives, tremendes en molts casos, dels països de l'Est). Aquesta consideració, per simple que pugui semblar, ens condueix a *un altre punt de discerniment*:

El nostre sistema econòmic i cultural pretén a una religiositat passiva i de repòs, al marge de la història del poble. Durant anys i segles una gran part del poble cristià ha estat sotmès a aquesta forma de religiositat (falsa religiositat popular): tot el que és enfrontament amb l'ordre establert és dolent, és condemnable, és «comunista», etc. El perill actual, després del franquisme, que sovint ha servit de revulsiu a moltes consciències cristianes, és que aquesta passivitat s'accentui i que afecti els nuclis de cristians més compromesos i fins i tot a nosaltres mateixos: ja s'ha aconseguit la llibertat, ara anem a dedicar-nos a l'«espiritualisme». Aquesta afirmació pot semblar exagerada segons com s'en-

tengui, però el nostre «atansament» a Europa, és a dir una major integració a les formes de capitalisme avançat i als seus sistemes de valor, comporta aquest perill. Hem de discernir i reflexionar sobre com el fet cristià no és compatible amb el capitalisme, i sobre les conseqüències que té això en la nostra vivència i presentació de la Paraula, i en la comprensió de la dialèctica fe-política.

Una moral «alliberadora» de l'home

Deia al principi que ens caldrà una explicitació de la Paraula en termes nous i amb continguts molt més creadors i imaginatius, després del període de foscor per què han passat la major part dels sectors cristians del nostre país. És a dir, superada l'etapa del nacionalcatolicisme, entrem en una altra de foscors més subtils de cara a la llibertat de la fe i de la consciència. Això té relació amb el que hem dit a l'apartat tercer, però ara em refereixo a un altre aspecte: l'aparició i l'extensió de noves formes de vida ciutadana, cultural i moral necessàriament afectaran l'Església, entesa com a «comunitat d'homes lliures que creiem en Crist», i els cristians individualment, com a membres de l'Església i de la societat civil. La llibertat de premsa, la llibertat sexual, l'ensenyament, el divorci, les noves formes de delinqüència i marginació social, sobretot entre la joventut, etc., ens porten cada cop més vers una societat «emancipada» (secularitzada). Per a uns suposarà una major consciència política i cívica en la mesura en què participin en el procés democràtic, per a d'altres un enderrocament de valors morals sostinguts artificialment per una cultura imposada, i en general les institucions laiques —en el sentit positiu de la paraula—, pròpies d'una societat secularitzada i que fins ara han estat dominades per un confessionalisme fals i pernicios esdevindran més importants i adquiriran més influència.

Aquí apareix un altre punt de discerniment: la nostra idea de moral laica, aconfessionalisme en l'ensenyament, catequesi —amb insistència sobretot en la família com a transmissora de la fe—, llibertat sexual, etc., ens porta vers un nou aprofundiment sobre

les exigències de l'ésser cristià en aquesta nova societat: quines són les exigències d'una nova consciència de fe més responsable i profunda. Ens preguntem si estem preparats per a viure-la i transmetre-la. I ens preguntem, també, de quina forma específica afectarà la majoria del nostre poble immigrat, enfrontat constantment a un doble repte: la seva integració en la terra catalana i la seva integració en una cultura urbano-industrial i laica, en el sentit expressat anteriorment. No oblidem que prové d'una cultura rural, amb tot el que això significa.

Un major pluralisme en l'Església

Un pluralisme que no és només conseqüència del major pluralisme polític o d'una pèrdua de poder de l'Església, tal com s'ha exercit en molts casos tant endintre com enfora, sinó que es refereix a quelcom més profund: entre els cristians ha augmentat el sentit de la llibertat de consciència. D'altra banda, hi ha minories cristianes profundament compromeses políticament en línies històricament excomunicades per l'Església jeràrquica, que s'interpeilen sobre el sentit que té per a elles el fet de pertànyer a l'Església. Hi ha també els cristians silenciosos: la major part dels cristians dels nostres barris són cristians silenciosos, que tenen una fe sincera (em refereixo únicament als que són conscients de la seva fe) però amb poca referència a la vida real, en el sentit social i polític, que viuen i senten, però, una realitat molt seriosa: la vida quotidiana de la família, dels fills, de l'atur, de la carestia, del consumisme, etc.: què diu la fe a aquests cristians. Respecte al món dels joves també apareixen realitats noves, o s'aprofundeixen les que ja existien: escepticisme, manca de treball, buidor de les formes de diversió, manipulació del mercat de consum. També trobem en els nostres barris d'altres realitats: un espiritualisme militant que pot derivar vers una militància «integrista», i, per tant, destructiva de les diferents comunitats parroquials i cristianes (alguns nuclis de «cur-sillistes», per exemple), fenomen que s'està donant fortament a Europa i concretament a Itàlia i França: el moviment «Comunió i Alliberament, per exemple.

Aquest pluralisme encara es farà molt més patent en l'actual context socio-polític. En alguns casos a nosaltres, sacerdots i cristians en general, aquest pluralisme ens pot deixar desorientats, sense saber què pensar-ne, com viure la fe, etc.

Per tant, *un darrer punt de discerniment: nova imaginació creadora per a assumir aquest pluralisme, amb tota la seva possible riquesa, i recerca de formes més evangelitzadores perquè la Paraula arribi a tothom d'una forma adequada i pedagògica. Cercar la manera de comprendre i entendre els grups esmentats, amb les seves coses bones i positives i amb els seus aspectes negatius. Però aquest pluralisme, crec que només es pot entendre i assumir si desterrem l'època de les condemnes i excomunions. La nostra reflexió i el nostre discerniment ens han de portar també a veure com animem i compartim les diferents formes comunitàries de viure la fe més o menys connectades amb les estructures parroquials o eclesials en general.*

Aquests capítols de discerniment i de reflexió no exhauïren, evidentment, la complexitat del problema general que plantejem. Són només unes indicacions per tal d'ajudar a començar una reflexió seriosa en aquesta línia i sobretot a viure les noves realitats amb obertura i esperança.

Joan N. García-Nieto París

LA PREDICACIÓ

DESPRÉS DE LES ELECCIONS

En el moment d'asseure'm per a pensar en la qüestió proposada se m'han obert tota una sèrie d'interrogants: quin és el veritable problema?, quin és el fons de la qüestió? La circumstància, és constitutiva o qualificativa? ¿Estem suficientment d'acord en el que ha d'ésser la predicació, per a poder afrontar directament la qüestió del «després de les eleccions»? ¿Teníem prou clar «abans de les eleccions» el sentit de la predicació?

De fet, la predicació és el lloc, o un dels llocs, en què es manifesten més palesament les distintes i fins i tot contraposades mentalitats, teologies, actituds pastorals i opcions ideològiques dels preveres. I és ben cert que la predicació, amb el seu probablement excessiu protagonisme a l'interior de les celebracions (avui no es predica gaire fora de les celebracions), ha esdevingut un dels criteris que han utilitzat molts practicants sensibilitzats per a valorar i triar les seves celebracions habituals.

Caldria, doncs, potser que, almenys teòricament, ens poséssim d'acord en la qüestió fonamental (què és la predicació) per a poder arribar amb més garanties a afrontar la qüestió proposada. Tot i que el fet de plantejar la qüestió suposa ja una certa opció prèvia: admetre que la predicació ve determinada per dues variants, és a dir, el missatge cristià i l'home —un home situat en la història— al qual s'adreça el missatge, i que es troba ara reunit amb d'altres en una celebració de la seva fe.

Si la predicació és quelcom més que la repetició d'un text venerable; si és quelcom més que una classe d'exegesi o d'interpretació; si és quelcom diferent d'una lliçó més o menys moralitzant; si és quelcom diferent d'una plataforma ocasional per a dir el que —faci o no al cas— tenim ganes de dir (i qui gosaria dir que les nostres predicacions no cauen moltes vegades en algun d'aquests defectes o reduccions!); si la predicació és un servei que pretén ajudar uns creients reunits a constituir-se ara i aquí —en aquest ara i aquí de la vida i de la mateixa celebració— en oients de la

Paraula, aleshores la qüestió fonamental no és què hem de predicar avui (abans o després de les eleccions) sinó què diu avui la Paraula a aquells que lliurement i generosa es posen en actitud d'oients i que són homes i dones que viuen uns esdeveniments personals i col·lectius ben determinats.

La predicació s'ha de posar sempre al servei de la Paraula (ha de provocar que les paraules llegides de l'Escriptura esdevinguin Paraula, és a dir, comunicació). I això exigeix que el «predicador» sigui ell mateix un oient: un creient —home o dona— que viu també en el temps i submergit en els esdeveniments, que participa en els anhels, responsabilitats, preocupacions, dubtes i interrogants dels seus germans i hi sintonitza. Només d'aquesta manera podrà evitar la temptació de posar-se davant l'assemblea amb actitud de superioritat. Però també només d'aquesta manera podrà exercir el seu servei, que no suposa substituir els oients sinó ajudar-los a acollir interiorment la Paraula. Paraula que tot il·luminant els esdeveniments provoca qüestions que demanen respostes lliures i personals.

Ara bé, si acceptem tot això, no hi ha dubte que les eleccions del juny, no pas considerades com un fet aïllat sinó com un element característic del canvi de les coordenades socio-polítiques en què ens movem, afecten el ministeri de la predicació. Vegem en quins aspectes.

En primer lloc, crec que les eleccions han posat en evidència, entre d'altres, un fet: els cristians —i ara en podem tenir plena consciència— no constituïm un bloc homogeni des del punt de vista polític. Això, certament, ja era veritat abans. Però les circumstàncies no permetien que s'explicités d'una manera pública. A més, podia semblar que només hi havia dues possibilitats: estar a favor o en contra del règim. La incidència de la predicació en el terreny social i polític quedava molt mediatitzada per aquesta bipolarització. I no calia matisar gaire... Però ara és diferent: els cristians han votat partits diferents, és a dir, diferents projectes de societat, diferents programes, diferents camins. I això exigeix més que mai que el predicador no identifiqui la seva inevitable opció concreta amb l'Evangeli que anuncia. Cert que l'Evangeli no és asèptic ni neutral —l'opció de Jesús a favor dels pobres i opri-

mits és clara—, però també és ben cert que de l'Evangelí, no se'n dedueix un programa, una tècnica o una estratègia per a construir una societat lliure i justa. El predicador s'ha de deixar qüestionar per la Paraula —no ha d'utilitzar la Paraula—, per ajudar d'aquesta manera els oients a fer el mateix.

Per altra banda, la preocupació per la situació institucionalitzada d'opressió, de manca de llibertats, de corrupció, així com la manca d'altres possibilitats d'expressió en la denúncia d'injustícies, i la mala consciència de membres d'una Església privilegiada i excessivament silenciosa, va anar catalitzant «abans de les eleccions» una predicació que incidia fortament en el terreny sociopolític. ¿No ens cal potser revisar ara la possible unidimensionalitat d'aquesta predicació? No crec que es tracti de tornar enrera (a una predicació intimista, privatista, ahistòrica, «espiritualista»...) com potser alguns desitgen: la major part dels problemes que pateixen els homes, sobretot els més pobres, desvalguts i marginats, resten davant nostre, i el creient no pot dimitir la seva responsabilitat en el terreny col·lectiu. La Paraula continua interpel·lant-nos en aquest camp. Però potser hauríem de fer un esforç per redescobrir la globalitat del missatge cristià i la seva incidència i capacitat crítica sobre totes les dimensions de la nostra vida de persones. La Paraula s'adreça al «cor» de la persona —una persona situada, amb les seves opcions, responsabilitats i compromisos—, i és el «cor» de l'home que s'ha de deixar interrogar per la Paraula.

Crec, en definitiva, que tenim l'oportunitat, també en aquest nostre servei de la predicació, d'abandonar possibles accions de suplència —necessàries en d'altres circumstàncies— a les seves institucions o instàncies normals i legítimes, i d'anar aprofundint en la recerca de la peculiaritat cristiana, no pas amb afanys de distanciament o exclusivisme, sinó de trobament de la pròpia identitat. La predicació ha d'ajudar fraternalment uns creients, que volem que siguin adults i lliures, a encarar-se amb el nucli de la fe, que no és una doctrina ni una ideologia, sinó la persona de Jesús, el Crist: el seu camí, la seva paraula, el seu estil, el seu destí, la seva mort i la seva victòria, que ens remet constantment al Pare i al seu Regne, i ens fa sentir en les seves mans en la vida,

en la lluita, en el dolor i en la mort. Que és en nosaltres en el seu Esperit per a configurar-nos a imatge seva; per a fer de nosaltres homes entre els homes, testimonis i continuadors de la seva causa, que és, radicalment i inseparablement, la causa de Déu i la causa de l'home.

Una predicació d'aquesta mena, foragitant de nosaltres les temptacions de protagonisme i sensacionalisme, lluny de tot afany d'adoctrinament proselitista, arrelada en la pròpia contemplació de la Paraula, pot esdevenir un servei humil, necessari malgrat la seva aparent ineficàcia, per a la construcció de l'home cristià i de la comunitat cristiana, enmig d'una societat i d'un món que esdevenen cada vegada més seculars i autònoms.

Mateu Terrats

PROBLEMÀTICA ESCOLAR

EN LA NOVA SITUACIÓ

Malgrat el marc de llibertats retallades en què es desenrotllaren les eleccions, crec que, com a cristians, tant en la preparació com en el resultat, donàrem un exemple d'adultesa cívica. Es pot dir que ni la jerarquia, ni la predicació dominical, ni els grups de cristians de base, ni els mateixos partits polítics instrumentalitzaren la fe durant la campanya. Tants anys de «nacionalcatolicisme» ens deuen haver donat un profund sentit de rebuig contra tota oficialització de la religió i, consegüentment, ens deuen haver predisposat a entendre el significat de l'autonomia del camp cívic i temporal. Ni teòricament ni pràcticament ja no és possible una societat monocorde, informada per criteris religiosos: la història es laica, cívic és al costat de cívic, la cultura és al costat de la cultura, i la fe està en un altre nivell. Caldria reflexionar sobre aquest «signe dels temps», sobretot pel que fa referència a la problemàtica escolar.

Plantejament cristià o ideològic?

Els circuits intel·lectuals tancats es reproduïen aquí de manera dramàtica: dos mons incomunicats, dues lògiques, dos discursos coherents en ells mateixos. Hi ha el perill d'afirmar veritats de principi però que resulten mitges veritats en el moment de dur-les a la pràctica.

Tenim la impressió que la construcció històrica de les institucions cristianes s'acaba, la qual cosa ens fa estar en el buit, que sense eines cristianes i batejades és impossible l'evangelització. Com, fa un segle, l'Església creia que sense el poder temporal no podia exercir la seva missió. Situació semblant a la dels Apòstols, que volien un Regne de Déu en continuïtat amb el regne humà que esperaven.

El tràngol, encara no s'ha acabat; perquè no es tracta d'un canvi de situació política sinó d'un major aprofundiment i, en definitiva,

de conversió cristiana. La fe ens llança sempre més enllà de les nostres seguretats. Es tracta de saber que la fe no ens dona elements per a construir el món, que és una riquesa que no es transforma en res: ni en moral, ni en pràctica, ni en institucions, ni en política. La fe, en tot cas, font d'alliberament, judica el món de tots els seus esclavatges. Judici que es fa des de la Paraula de Déu, no des d'una ideologia. Sovint els judicis i les polèmiques que fem els cristians sobre qüestions temporals són judicis ideològics o polítics, no de fe. I quan l'Església es comporta com una ideologia es troba més a la vora d'uns poders que d'uns altres, més a prop d'unes classes socials que d'unes altres. Es fa necessari, aleshores, crear institucions cíviques eclesials, que puguin dialogar de tu a tu amb les altres institucions cíviques laiques, polítiques o culturals: la democràcia cristiana, l'escola cristiana, la diplomàcia cristiana. Són considerats instruments d'evangelització del món, de propagació del cristianisme.

Però no cal fer proselitisme o desitjar el bateig de fets o estructures. Com tampoc no hi ha d'haver, en cap situació política nova, complexos d'inferioritat o de por, ni hem d'estar a la defensiva: tot esforç humà per l'alliberament de les consciències és ja història de l'Aliança, fruit de l'únic Esperit. No es tracta d'assumir la laïcitat total com una reducció que empetiteix el cristianisme, o amb l'esperit angoixat o ple de recança, sinó amb la joia de veure que la fe és irreductible al món i a les seves estructures, que la saviesa de la fe no està al costat de les altres savieses.

Des d'aquesta òptica no té sentit, evidentment, el relançament de la *cuestión religiosa* que enfosquí tants moments de la II República: l'intent de convertir en matèria política els privilegis de l'Església, sobretot quant a l'ensenyament. I raó de més si això hagués d'estar en contradicció amb l'actitud mantinguda per l'Església en altres dimensions socials, per exemple, el que hem dit de l'actitud respectuosa durant l'última campanya electoral tocant a la moral matrimonial o sexual, a la política sindical, a les institucions sanitàries, etc., amb referència a les quals l'Església manté una actitud de profund respecte a l'autonomia del debat públic que ja s'ha obert.

En canvi, si anotéssim en unes coordenades cada un dels do-

cuments dels representants de la jerarquia sobre l'ensenyament, en el fragment corresponent als darrers sis mesos sortiria el «núvol de freqüències», i pràcticament sempre en la mateixa línia: la defensiva. Quina tristesa cristiana no produeix aquest estat de crispació! Crispació manifestada tant en els arguments esgrimits, com en les noves institucions i en la pràctica quotidiana, orientada fonamentalment en tres línies.

El triple cavall de batalla

1. *Les escoles confessionals.* Quan tot clamava nacionalcatolicisme, l'argument per a justificar el quasi totalitarisme ideològic era l'obligació, per part de l'Església, de predicar a tothom i l'obligació, per part dels batejats (aquí ho som tots), de fer créixer la fe. No ens recordàvem aleshores dels Drets Humans, que ens imposen el respecte a tota altra ideologia; ni ens recordàvem de les condicions (de vencedors de la guerra) en què la ideologia vigent havia estat imposada. Quan ja aquells temps semblen passats demanem el respecte als Drets Humans a favor nostre, enfront de tot possible totalitarisme d'Estat: els pares cristians, diem ara, tenen dret a crear escoles d'inspiració cristiana, com els pares comunistes tenen dret a crear-ne d'inspiració comunista. Això és el que volem dir en defensar el pluralisme d'escoles.

És cert que no hi ha escola neutra; que poden donar-se situacions d'arribisme polític i de sectarisme, que instrumentalitzin l'escola laica o pública; és cert que és difícil de resoldre el problema de la coherència pedagògica dins d'un equip de mestres; que en determinats assumptes no es pot ser angelical, etc. I també és cert que l'opció pel diàleg, o per participar en l'esforç del creixement comú a nivell d'igualtat i sense poder és molt més lent i difícil; però és l'única via possible, perquè és l'Evangelí, i no el poder o l'autoritat, l'únic que ens empeny a una contestació contínua contra tot absolutisme que vulgui presentar una ideologia o una pràctica com a únic salvador. El creient lluita contra tot integritisme, el nostre i el dels altres, el de dretes i el d'esquerres. I és lògic que els absolutismes creixin a l'interior de qualsevol formació humana, política, religiosa o educativa.

2. *El tema de la religió a l'escola.* En l'antiga situació de domini l'escola era considerada àmbit normal de catequesi. Les contradiccions que això implicava (mestre = catequista; escola = comunitat eclesial; classe de religió obligatòria = catequesi, etc.) i una consideració més realista de la societat han fet crear el concepte de «cultura religiosa». Però mirant de ser realistes del tot, hauríem de preguntar-nos si aquelles classes de religió-catequesi no foren sempre, atesos els resultats, classes de cultura religiosa; quines persones hi haurà preparades, en el futur, per a donar aquesta cultura religiosa a les escoles nacionals d'E.G.B. quan aquesta disciplina o l'antiga classe de religió ja no existeix, ni a títol nominal, en els programes oficials de les Normals; preguntar-nos si la interpretació del fet cultural religiós del món occidental no s'hauria de fer en el context de les Ciències Socials; si, en definitiva, aquesta «cultura religiosa» no és una nova forma del poder de coerció de l'Església, revestit de terminologia secularitzada.

3. *La gestió dels centres.* Una societat més democràtica comportarà noves formes de participació a tots els nivells. També en l'escolar. I aquestes noves formes possiblement entraran en col·lisió amb la propietat ideològica i d'empresa dels col·legis. Seria trist desaprofitar aquesta avinentesa democratitzadora o que els col·legis de l'Església, com a conseqüència de les contradiccions internes i socials en què es troben, es convertissin en *ghettos* d'autoritarisme. Al contrari, més aviat hauríem d'estar amatents a treure les conseqüències que poden tenir ja ara de cara als nostres col·legis la real participació dels pares en la gestió del centre; o la creació d'un nou organigrama escolar en què puguin participar els alumnes; o la sindicació privada dels mestres assalariats a les centrals sindicals majoritàriament no afectes a l'escola privada; o la real simbiosi que hi hauria d'haver entre escola i barri o entitats ciutadanes de l'entorn; o una efectiva catalanització de l'escola, sobretot en centres religiosos de tradició castellana, etc.

El discurs teòric, tant teològic —relació entre fe i institucions cíviques d'Església— com pedagògic, podria continuar indefinidament. Probablement ajudarien a desintoxicar-lo les dades sobre la pèrdua d'importància específicament educativa que ha sofert l'escola, enfront de la creixent incidència de la cultura «de carrer»,

dels *mass media* o de la cultura d'imatges i del temps lliure en la psicologia de l'infant. Avui, en la nostra societat, ja no té tanta importància la ideologia de l'escola. Precisament perquè el noi rep moltes altres influències culturals, la funció de l'ensenyant pot ser més fàcilment (sense tanmateix poder arribar-ho a ser mai del tot) una funció tècnica i el mestre pot deixar de tenir aquella quasi missió sacerdotal.

La justícia social

En un nivell més concret, hi ha un criteri cabdal en funció del qual es poden judicar les institucions d'Església: el lloc que ocupen en un plantejament col·lectiu de justícia social. En el nostre cas, en la defensa del dret de tothom a tenir escola en les mateixes condicions. No es tracta de fer una valoració política, sinó de mantenir-nos en la perspectiva evangèlica de la igualtat de tots els homes. I la realitat és que la classe obrera i popular ha estat objecte de marginacions i arbitrarietats en l'aspecte cultural. Al poble, li ha estat negada la cultura per aquells que tenien obligació d'administrar-la: dèficit de places escolars, dotació insuficient dels centres docents, manipulació de la consciència popular i de la seva ignorància, especialitzacions prematures en funció d'una determinada empresa o ofici, analfabetisme, etc.

No hauríem de tornar a caure en la trampa —que és una befa— de quedar del tot satisfets amb declaracions i principis oficials, tant civils com religiosos, sobre la «igualtat d'oportunitats», l'«escola igual i gratuïta per a tothom», o la «dedicació als més pobres», que escandalitzen els afectats. Sabem prou bé que, tot i mantenir-la, la discriminació no neix a l'escola. Són la família, el medi i l'ambient, que ja han discriminat el nen abans que vagi a l'escola.

A tots aquells que continuen defensant els privilegis de l'escola privada o de l'Església, els demanaria que canviessin d'òptica o de punt de mira: que en lloc de pensar en la defensa dels drets de les escoles de les zones urbanes riques o de centre —on està fonamentalment implantada l'escola religiosa—, pensessin des de la perifèria de les ciutats o des del món rural, on, probablement, per manca d'implantació d'escola religiosa, la polèmica escola públi-

ca — escola privada serà vista més com la defensa d'uns interessos de classe que no pas com la defensa de la llibertat de pensament a favor del poble. En definitiva, l'argument dels Drets Humans a favor dels pares, en un context de societat capitalista, no deixa de ser un argument burgès. No hauríem d'enganyar-nos. Els qui demanen el respecte a aquest Dret —amb el qual en teoria estic perfectament d'acord— saben prou bé que una condició prèvia a l'exercici de la llibertat és la igualtat econòmica. No tothom està en les mateixes condicions per a exercir-lo. ¿No era gratuït fins ara —també per als fills dels pobres— l'accés a la Universitat?

És en aquesta perspectiva on s'ha de situar l'anàlisi de la política de les subvencions, de la qual s'ha beneficiat fonamentalment la classe mitjana assistent a l'escola religiosa, no pas les classes populars o el proletariat rural o de perifèria. Canalitzant els recursos cap a l'escola privada del centre de la ciutat, s'ha frenat el ritme de construccions escolars i de dotacions allà on feien més falta. Diria que ha estat la solució menys dolenta que podia oferir un sistema capitalista (necessàriament perpetuador de les diferències socials) escàs de recursos.

No es podrà resoldre el problema de l'educació mentre calgui escoltar i resoldre les exigències dels més forts; i l'Església —i això no és un judici de valor sinó una constatació— és una entitat forta, recolzada pels forts i ubicada en les zones i els barris més desenvolupats. En determinades dinàmiques socials, els més febles no tenen veu, o només poden expressar-se en moments de ràbia continguda, o en explosions socials, o de forma mal educada. Construir una altra dinàmica social vol dir situar-se en la perspectiva del socialisme. I no hem d'oblidar, si volem ser fidels al poble, que en les darreres eleccions, Catalunya, majoritàriament, votà socialista.

Els cristians, avui, en el camp escolar

Em pregunto, per acabar, quin pot ser el lloc de l'Església i del cristià en aquesta nova dinàmica.

En primer lloc, diria, cal mantenir l'*actitud de joia*, no de rezel o de vençuts: sempre que es construeixi una escola, me n'a-

legraré; sempre que creixi la possibilitat de llibertat i de pluralisme, me n'alegraré; sempre que es tendeixi cap a una societat més igualitària, com a cristià, vingui d'on vingui la iniciativa, me n'alegraré. Perquè l'Església no té res a defensar ni a perdre, i perquè la fe, lliure dels grans compromisos empresarials, podrà ser amb més claredat aquella petita llumeneta que mai no està d'acord amb el present —el judica— per a salvaguardar o anunciar el futur. I perquè el cristià, pobre enmig dels altres, podrà ser més fàcilment senyal de reconciliació i acceptar tothom, per a poder proclamar el missatge evangèlic d'alliberació profunda en una societat laica i amb paraules laiques. La joia, la col·laboració, el fet de no entrar en competència ideològica o econòmica des dels llocs de poder, etc., seran condicions necessàries per a poder criticar i judicar tota altra actitud sectària i, en definitiva, per a poder evangelitzar.

El moment present ens exigeix una nova actitud: *actitud de diàleg* en el mateix fet educatiu. El diàleg dins l'escola comporta un canvi de l'organització escolar, i el diàleg de l'escola amb l'entorn implica una nova concepció de l'educació. En una societat realment democràtica, l'escola no pot ser la mantenidora o reproductora de les diferències socials; la «cultura» no pot reduir-se als coneixements intel·lectuals; el fet educatiu ha d'alliberar les persones i les consciències de tot tipus d'esclavatges i de sectarismes ideològics. Perquè el nen estigui realment obert als valors transcendents —el reconeixement de Déu i la reconciliació amb Déu— és necessari que primer reconegui els homes i hi estigui reconciliat. I això no es pot donar amb motivacions de sentiment o solament amb programes escolars ben pensants, sinó a través d'unes condicions objectives d'igualtat, de respecte mutu, i creant les condicions en què cap nen no es pugui sentir mai ni superior ni inferior als altres, ni abandonat ni privilegiat.

I la suplència? «Sempre hi haurà pobres entre vosaltres.» Les institucions d'Església nasqueren com a servei de suplència. Quan aquesta ja no fa falta, si la perspectiva del cristià no és la perspectiva de l'eficàcia o de la política, hauriem de tenir la suficient agilitat per a canviar la destinació dels esforços i orientar-los, com a testimoni de la Caritat, cap als «últims», cap als no rendibles

políticament, cap als qui, possiblement per les seves condicions de debilitat o de subdesenvolupament, potser tindran menys possibilitats per a captar explícitament el missatge evangelitzador: marginats, subnormals, món rural, analfabets.

Finalment, s'ha de considerar que *la radicalitat* que és fruit de la fe, va molt més enllà que qualsevol altra radicalitat fruit de l'anàlisi política. Pot ser que la prudència obligui els partits polítics a pactar per no relançar la «*cuestión religiosa*»; seria lògic, perquè l'estratègia política ha de medir possibilitats, és fruit de la correlació de forces. La font de vida del cristià és la Paraula de Déu i el seu fruit l'anunci d'un món futur (profecia) i la denúncia; i la Paraula de Déu és capaç d'engendrar contradiccions molt més radicals que continuarien existint en un món sense classes, perquè la Paraula de Déu no ens prepara per a la societat socialista, sinó per al Regne, i per a construir el Regne aquí mai no estarem prou al costat dels més pobres, mai no acabarem d'abandonar del tot el nostre poder, mai no haurem «desideologitzat» prou la nostra fe.

Jaume Botey

ELS CENTRES D'ESPLAI DE L'ESGLÉSIA: AHIR, AVUI I DEMÀ

Quan volem refer l'ahir de les Colònies d'Estiu i dels Clubs d'Esplai no podem deixar de banda la Guerra Civil: la desfeta que suposa per al moviment educatiu a Catalunya, i les seves conseqüències que marcaren sensiblement la immediata i la no tan remota postguerra.¹

De mans dels nostres millors pedagogs, les Colònies d'Estiu arribaren a casa nostra en un moment en què el retrobament nacional de Catalunya propicià una forta activitat en tots els camps del servei a l'home. La Pedagogia no en quedà marginada. L'any 1906, l'Ajuntament de Barcelona organitzà les seves primeres Colònies.²

Aquest nou medi educatiu és treballat amb il·lusió per la iniciativa pública i la privada. Moltes foren les institucions que promogueren les seves pròpies Colònies amb diversitat d'enfocaments, però amb un interès comú: fer de les Colònies un estri al servei del desenvolupament global dels nostres infants.³

Paralelament, d'altres moviments educatius (escoltisme, avantguardisme, corals infantils, casals d'estiu, etc.) malden a casa nostra per fer del temps lliure un espai educatiu. Fins i tot aquells

1. Joaquim VENTALLÓ, *Les escoles populars, ahir i avui*, Ed. Nova Terra, Barcelona, 1970, pp. 15-95.

2. Comissió de cultura, «*L'Obra de Colònies escolars, banys de mar i semicolònies per als alumnes de les escoles de Barcelona. 1930-1931*», Ajuntament de Barcelona, 1932; Joaquim VENTALLÓ, *Les escoles populars, ahir i avui*, Ed. Nova Terra, Barcelona, 1970, pp. 97-130; Enric PUIG «*Las Colonias de vacaciones en Cataluña*», «Cuadernos de Pedagogía», núms. 7-8, juliol-agost 1975; Joaquim VENTALLÓ, «*Com van néixer les colònies escolars de l'Ajuntament de Barcelona. (1906-1936)*» a fitxa «Estris» 76/10, Escola de L'Esplai, Barcelona, 1976.

3. Enric PUIG, «*Vers una història de les colònies. Qui feia Colònies abans de la Guerra Civil?*», a fitxa «Estris» 76/24, Escola de l'Esplai, Barcelona, 1976; Montserrat COMALRENA-SOBREGRÀU CASALS, «*Colonias escolares barcelonesas 1906-1935*», tesina Departament Pedagogia Sistemàtica, Facultat de Ciències de l'Educació de la Universitat Central de Barcelona.

que, com el de Colònies, nasqueren amb una finalitat més de tipus sanitari (contrarestar les precàries condicions higièniques de la ciutat i les seves influències negatives en els infants) van descobrir la vessant pedagògica que, finalment, s'imposa. No es porta els nens només a fer salut; se cerca, també, un aprofitament de les possibilitats que el tarannà de la Colònia ofereix: el canvi d'ambient, el contacte directe amb la natura, el coneixement de noves formes de vida, la convivència dins d'un grup, etc.⁴

La Guerra Civil estroncà, totalment (en el cas de les Colònies) o parcialment (en el cas de l'escoltisme, de l'excursionisme i de les corals), aquesta florida de les nostres institucions al servei dels infants.

La represa no fou senzilla. Amb la desfeta de les institucions desaparegueren les activitats.

Ahir: recuperació d'una història

L'Església Catalana es llança, de bell nou, a contrarestar els aires totalitaristes imperants en l'educació dels infants i adolescents. I això gràcies a les prerrogatives que li donava la pròpia situació en el nou règim, i sobretot gràcies a l'esperit d'un grup dels seus homes que, acceptant, aparentment, l'Acció Catòlica oficial es decidiren per mantenir i transmetre les il·lusions i els afanys dels moviments apostòlics més avançats de la pre-guerra (avant-guardisme), tot recollint recursos metodològics i didàctics del moviment pedagògic català anterior al conflicte.

Es de notar, també, que en la represa de les Colònies, a partir de l'any 1946, hi influïren sensiblement l'estil de treball dels moviments apostòlics francesos i del Nord d'Itàlia, especialment el francès dels Cors Valents.

Amb una marcada finalitat apostòlica i amb l'impuls d'un cler-

4. Comissió de cultura, «*L'Obra de Colònies escolars, banys de mar i semicolònies per als alumnes de les escoles de Barcelona. 1930-1931*», Ajuntament de Barcelona, 1932, pp. 183-213; Robert SALADRIGAS, *L'Escola del Mar i la renovació pedagògica a Catalunya. (Converses amb Pere Vergés)*, Ed. Ariel, Barcelona, 1973, pp. 173-184.

gat preocupat pel monolitisme en què es volia educar els infants i joves des dels organismes oficials i, fins i tot, des de les instàncies superiors eclesiàstiques, el moviment de Colònies s'estén arreu de les terres catalanes. La influència dels seminaristes en aquesta ràpida extensió és molt notable.

Les Colònies esdevenen el temps fort del treball que durant el curs porta a terme l'Aspirantat d'Acció Catòlica. Colònies i Moviment s'identifiquen.⁵

La influència de l'escoltisme hi és també palesa: molts trets característics del mètode escolta són assumits per les Colònies.

La davallada que porta a la quasi pràctica desaparició d'aquell Aspirantat, coincidint amb la crisi dels moviments, fa que Càritas passi d'oferir ajudes materials per a Colònies a promoure un servei de coordinació. S'inicia una nova etapa.⁶

Del moviment eclesial que dona una marcada finalitat apostòlica, sense oblidar l'educació global de l'home, es passa a una situació molt menys clara, molt més ambigua. Els temps també han canviat. La repressió pot ser forta, però el pluralisme és inaturable, i això, per força, ha de repercutir en les Colònies i en els organismes coordinadors a nivell eclesial, els quals no poden ignorar ni el seu entorn social ni la pròpia situació, la qual per a no esdevenir de privilegi ha de ser de servei a tots.

Aquest procés no ha estat pas general a tot Catalunya. Les diòcesis catalanes més industrialitzades, amb grans nuclis urbans on s'ha viscut fortament la secularització de la nostra societat i la manca d'instruments vàlids per a manifestar les diferents postures ideològiques, han seguit aquesta pauta amb més o menys exactitud. Altres diòcesis han realitzat totes les Colònies amb un marcat, definit, volgut i respectat caire apostòlic.⁷

5. Antoni VERDURA, «Una represa original (1946-1960)», a «Quaderns de Pastoral», núm. 45, Barcelona, desembre 1976.

6. Enric PUIG, «Vers una història de les Colònies. Barcelona 1906-1974», a fitxa «Estris» 75/31, Escola de l'Esplai, Barcelona, 1975; Enric PUIG, «La consolidació (1960-1976)», a «Quaderns de Pastoral», núm. 45, Barcelona, desembre 1976.

7. Equip interdiocesà, «Les Colònies a Catalunya. Realitat i perspectiva», Barcelona, 1975.

Avui: un servei de suplència

La manca d'una pluralitat d'institucions d'educació en el temps lliure dels infants i adolescents ha fet que, des de mitjan decenni dels anys seixanta, el jovent que es volia dedicar a aquesta tasca es trobés abocat a un dilema que no sempre satisfesia les seves legítimes aspiracions.

En un moment en què molts esquemes ideològics es trencaren, en un moment de contestació de les estructures, aquells que desitjaven de treballar en l'educació dels infants com a monitors, es trobaren pràcticament limitats a dues possibilitats: el moviment oficial, fortament lligat i controlat per l'aparell ideològic de l'Estat, o les institucions que promovia l'Església, moltes vegades amb un estatut jurídic feble, però almenys suportades de bon o de mal grat.

I així encetem el procés d'aigüalliment dels nostres Centres d'Esplai. Molts joves hi treballen com a única sortida, però sense cap mena d'identificació ni amb la institució promotora ni molt menys amb l'esperit que la mena. Aquesta manca d'identificació se supleix, en ocasions, amb un respecte, més o menys actiu, envers l'opció religiosa i el que comporta; en d'altres, amb un enfrontament que porta a situacions conflictives. En ambdós casos, si esdevenen dominants, la manca d'identitat és la tònica.

Incideix també en la situació un cert abandó per part del clergat, tradicionalment dedicat a l'educació dels infants, el qual busca formes d'apostolat més compromeses amb la problemàtica social del seu entorn. La crisi dels moviments i la manca d'una pastoral de joves forçosament han de repercutir en els grups d'infants.

Les tensions fan que els adults, que exercien la feina de responsables i caps, deixin els Centres, els quals queden, massa sovint, en mans de monitors adolescents carregats de bona fe però amb una manca de maduresa, indispensable per a assumir la tasca de pal de paller, imprescindible en aquestes institucions.

A la problemàtica descrita s'afegeix, en acabar la dècada dels seixanta i començar la dels setanta, un nou aspecte. El procés de politització que envolta al jovent, viscut en un ambient repressiu,

arriba als Centres a través dels monitors. En ocasions es perd l'horitzó educatiu de la tasca que es porta a terme i, fins i tot inconscientment, els Centres es converteixen, en alguns casos, en plataforma política més o menys organitzada.

També influeixen, en aquests moments, els nous corrents pedagògics (autogestió, coeducació, etc.) que moltes vegades són portats a la pràctica amb una manca personal de base pedagògica i de maduresa humana que fan avortar, malauradament, més d'una experiència que podia haver esdevingut molt positiva.

No obstant la problemàtica apuntada, hi ha intents que porten a realitats reeixides:

—Es consolida la coordinació de Centres, que arriba, en alguns bisbats, a constituir federacions.

—La tasca que es portava a terme en les Colònies és continuada en el Clubs d'Esplai. La Colònia esdevé el temps fort de l'acció educativa que durant el curs es desenrotlla al Club.⁸

—Hi ha un interès creixent per la formació dels monitors. D'uns cursets ocasionals es passa a plantejaments més globals que porten, fins i tot, a la constitució d'Escoles de Monitors.

—Els diferents serveis diocesans es coordinen a nivell de tot Catalunya. Les trobades de caire informal d'una colla d'anys portaren més endavant a un Secretariat Interdiocesà: La Coordinació Catalana de Colònies, Casals i Clubs d'Esplai.

—Les possibilitats pedagògiques de desenvolupament global s'imposen al mer entreteniment de les criatures.⁹

Davant una necessitat social d'educació en l'esplai dels infants i adolescents, davant uns joves que volen portar a terme aquesta

8. Joaquim FRANCK, *Clubs d'Esplai per a infants i adolescents*, Hogar del Libro, Barcelona, 1969; Jaume COLOMER, «Radiografía de un Centro de Tiempo Libre», «Cuadernos de Pedagogía», núms. 7-8, juliol-agost 1975; Rosa M. DUMENJÓ, «Análisis de algunas experiencias», «Cuadernos de Pedagogía», núms. 7-8, juliol-agost 1975; Escola de l'Esplai, *Clubs d'Esplai per a tothom*, Hogar del Libro, Barcelona, 1976; Enric PUIG — Claret VERDÚ, «El temps lliure dels infants: El Club d'Esplai, una resposta institucional», «Cáritas», núm. 155, Madrid, maig 1977.

9. Miquel MIRANDA, «Objetivos y valores de la educación en el tiempo libre», «Cuadernos de Pedagogía», núms. 7-8, juliol-agost 1975.

tasca, davant una manca d'institucions que permetin canalitzar les diferents opcions, l'Església, moltes vegades en detriment de la missió que li és peculiar, exerceix el paper a què, com en tants d'altres camps, la situació socio-política del país l'obliga: la suplència.

I tot i que no es pot generalitzar la situació descrita, la realitat més estesa és aquesta, encara que el procés en cada cas hagi estat ràpid o lent, total o parcial, permanent o temporal, segons el lloc les persones i les circumstàncies. Pocs centres, i menys encara bisbats, han escapat totalment a aquests fets, per bé que les manifestacions externes hagin estat diverses.

Amb aquesta consciència, en arribar el canvi que segueix a la mort del general Franco, diferents equips diocesans es llancen, sense gaires pretensions però decidits, a la recerca de la pròpia identitat. El resultat són documents programàtics, bases ideològiques, etc., que comencen a fer palesa la inquietud que crea la situació que es viu: cal retrobar o definir de nou el que volem ser, quin paper hem de tenir com a cristians en el món de l'esplai, quina resposta ha de donar l'Església a aquesta realitat.

I arribem a l'avui present.

Creiem que en aquesta situació se'ns obren tres camins,¹⁰ i que cal optar:

1. Que l'Església abandoni tota activitat d'aquest tipus i es posi al servei de totes les realitats.

No sabem si seria un gest profètic, una covardia o una sortida que no és temps de fer-la.

2. Que l'Església continuï omplint aquest espai amb les seves institucions acollint tot tipus d'ideologia i objectius.

Això seria fer una feina paralel·la que pertoca a la societat, i a més retardaria que aquesta prengui aquesta responsabilitat en la seva pluralitat.

3. Que l'Església clarifiqui el que fa i es consideri un element més d'aquesta societat pluralista, amb el dret d'oferir un servei als seus membres.

10. Francesc ESTESO, «Document d'estudi de la Coordinació Catalana de Colònies, Casals i Clubs d'Esplai», Tarragona, octubre 1977.

Nosaltres optem per aquesta última. Creiem que l'Església pot oferir una alternativa: un moviment d'infants i adolescents portat per joves, que treballi l'educació en l'esplai, dins un marc d'educació global, des d'una perspectiva creient i amb un arrelament a la realitat catalana.

Demà: recerca d'una identitat

1. Pel camí d'una opció pastoral que apunta i demana un estil

Cal retrobar de primer, doncs, la nostra identitat *d'eina educativa* i no quedar marginats com a institucions per a distreure infants.

Com a pas previ vers un futur moviment d'infants i adolescents veiem el pas d'una pastoral juvenil de suplències, que es caracteritza per la seva provisionalitat, a anar dibuixant unes línies de fons per a una pastoral dels joves.

Serà hora d'anar acceptant que la pastoral és un esforç de cada dia; que no podem quedar-nos en victòries aconseguides o en l'enyorança de temps passats. Serà hora d'anar descobrint quins són els trets fonamentals de l'acció dels joves. Serà hora d'anar descobrint que en la pastoral dels joves, la descoberta de Jesús és el punt nuclear. Serà hora d'anar valorant que el que s'ha fet fins ara no és en va, que ens importa menys el nombre que la qualitat.¹¹

Una proposta pastoral. El treball pastoral amb el jovent serà sempre un treball de frontera, ja que no ens proposem simplement la «presència» entre els joves sinó la presentació d'una oferta. Una oferta que és fruit d'un procés pedagògic veritablement eficaç al servei de la pastoral dels joves.

Aquest procés, d'una manera esquemàtica, podria concretar-se així:

a) restar oberts al món dels joves oferint-los acolliment i tracte personal;

11. Xavier BALANSÓ, Ramon PRAT, Antoni SERRAMONA, articles a *«El nostre jovent»*, «Qüestions de Vida Cristiana», núm. 84, Barcelona 1977.

b) ajudar-los a examinar la situació concreta, acompanyant els protagonistes de l'acció i conreant la fe dels líders;

c) impulsar que s'agrupin, perquè és a través del grup:

- que s'ha de personalitzar la fe,
- que es revisa la vida,
- que s'expressa la fe,
- que es fa l'experiència eclesial,
- que s'impulsa l'obertura a la realitat per a ser testimoniada.

D'aquest procés aniran sortint els militants cristians que han d'actuar de llevat per a un futur treball de moviment d'infants i adolescents.

2. *L'educació en l'esplai: una proposta per a la globalitat*

Mentre la vida és un tot, en el context tradicional l'educació de cada home era fragmentada, pel cap baix, en tres blocs: l'educació mental, la moral i l'estètica. Alguns autors, quan critiquen l'escola actual pel seu esperit tradicional, fan divisions més completes: educació mental, moral, cívica i social, física i manual, tècnica i professional, perquè són conscients que s'han aplicat noves tècniques a esquemes antics.

El rebuig d'aquesta fragmentació i l'intent de globalitat són el primer pas d'identificació amb l'educació integral o el que alguns autors anomenen «principi d'integralitat» de l'educació.

El significat de l'educació integral es formularia de la següent manera: no es pot educar una determinada faceta de la personalitat humana deixant de banda la seva totalitat.

En el camp de l'esplai i la seva educació, el problema de l'educació integral també existeix: la diferència entre educació de l'esplai i educació en l'esplai.

L'educació de l'esplai fóra un terme de l'educació tradicional. L'esplai és una faceta de la persona. La seva educació és fragmentada. Es pretén que l'home sàpiga emprar el seu temps lliure, prescindint dels altres factors que juguen en la vida humana, un dels quals pot ser la inexistència, a la pràctica, del temps lliure. En aquest últim cas tenim un exemple claríssim d'oposició entre educació de l'esplai i temps lliure.

L'educació en l'esplai pretén una educació integral, busca la globalitat, és conscient de la relació educació-vida, no oblida la vida en l'acció educativa, sinó que aquesta va adreçada a aquella.

L'educació en l'esplai, si pretén ser una educació integral, no pot renunciar a ajudar la persona perquè sàpiga fer servir el seu temps lliure, ni pot renunciar a aconseguir una actitud que anomenem d'esplai, per la qual l'home fa del seu temps lliure un temps alliberador per a ell i per als altres.

Tanmateix, *l'educació en l'esplai*, educació integral, ha de conjugar aquests objectius amb la vida i la personalitat de cada home; igualment el seu plantejament no s'ha de reduir al Centre d'Esplai, sinó que ha de procurar que altres institucions educatives, com l'escola i la família, que també proclamen una educació integral, ajudin a aconseguir els objectius proposats.

2.1. Els principals objectius de l'educació en l'esplai.

Des d'aquesta òptica constatem que, ara per ara, l'esplai té uns requisits que difícilment es donen en altres situacions de la vida. En aquest sentit veiem que:

- potencia el creixement de les relacions humanes i la capacitat de comunicació,
- pot fer del temps lliure un temps alliberador,
- engrandeix l'expressió i la creativitat de l'home ja que el fa forjador de noves obres i configurador de noves situacions,
- ofereix al creient un temps per a viure i celebrar la fe,
- pot convertir el dret a la participació social i política en un fet real,
- fa de la persona un ésser integrat en la natura,
- permet a tothom de moure's dins l'equilibri necessitat-consum,
- possibilita la configuració de la personalitat a través de l'assimilació de valors.

L'educació en l'esplai fa referència a tres línies bàsiques que fan possible l'existència d'un possible moviment educatiu.

2.2. Les línies bàsiques per a un possible moviment educatiu

a) *La nostra visió de l'educació: Una educació per a la globalitat.*

Nosaltres estem íntimament convençuts que l'ésser humà (infant, noi-noia, etc.) és una globalitat que necessita créixer en totes les dimensions amb una pedagogia activa vinculada a la seva vida.

Que una educació sigui global:

— no vol dir que abasti tots els aspectes del creixement dels infants,

— sinó que intenta de tocar un aspecte radical de l'ésser humà: allò que facilita l'adquisició d'unes actituds i d'uns valors que li permetin d'afrontar i compartir la vida amb els altres en un procés de maduració personal;

— que intenta d'abastar totalment l'ésser humà, donant acompanyament, orientació escaient i sentit a tota la seva vida;

— que vol donar resposta a les qüestions humanes decisives: aquelles sobre les quals construïm la nostra vida i actuació, i aquelles que interroguen sobre la totalitat i el sentit de la vida; en definitiva, a les qüestions sobre l'amor, la mort i el futur;

— que vol donar, finalment, resposta a una manera de viure el temps lliure, per la qual la persona en fa un temps alliberador per a ell i per als altres.

b) *La nostra perspectiva creient: Un procés per a una manera de viure*

Justament per la radicalitat de l'aspecte que vol educar l'esplai, diem que es tracta d'una educació global, i que per això mateix no podem prescindir de la nostra situació en relació amb allò que fins ara hem anomenat «confessionalitat».

La fe cristiana està arrelada en una realitat completament precisa i objectiva: el fenomen de l'home pres en la seva totalitat. Per a nosaltres, se'ns obre en una persona, Jesucrist: ell és el punt de referència decisiu per a penetrar en la profunditat i en el sentit de la vida.

Això vol dir que, a partir de la vida del mateix esplai, volem ajudar els nois i les noies a fer una referència personal a Jesucrist, la qual exigeix certament un procés de maduració personal. Aquest tipus d'actuació ve marcat per una constatació teològica fonamental: la fe, no la inventem sinó que la descobrim; és a dir,

la fe no és una creació subjectivista sinó que és una descoberta, realitzada pel subjecte, de l'autodonació de l'amor intern de Déu, a partir de la vida humana, vista en una perspectiva de globalitat i totalitat. Aquesta descoberta, realitzada per la persona humana es tradueix en la ferma convicció que la vida i l'existència humana poden ser relligades amb un Altre que apareix com a «Fonament i Horitzó» de tot el que existeix.

Aquesta descoberta seguirà els camins del creixement, de la maduració i la personalització. Nosaltres només comencem i acompanyem un procés que, al capdavall, es resol en una decisió personal que es juga al «cor» de cada persona.

c) La nostra visió de la societat: Una pedagogia arrelada a Catalunya

L'educació en l'espai s'ha de fer sempre situada en un context concret. Cal descobrir les coordenades del temps (moment històric actual) i de l'espai (lloc on vivim) en què se situa la nostra acció educativa; «perquè creiem que l'home es fa pel seu arrelament al lloc on li ha tocat de viure».

La nostra tasca a l'espai hauria de consistir en la descoberta i valoració d'aquest poble que és Catalunya, perquè, aprofundint els seus valors, les seves institucions, la seva llengua, els seus costums, la seva geografia, etc, i fent conscients les seves peculiaritats:

- impulsem la creativitat dels homes que hi viuen, en diàleg amb el context immediat i universal;

- descobrim els problemes (d'ordre socio-econòmic, cultural i de poder polític) de la comunitat que hi viu, analitzant-los i intervenint en els mecanismes de la seva transformació positiva;

- ens comprometem directament en l'acció, creant les condicions per a una socialització humana.

Tot això ha de traduir-se en la nostra acció educativa, tenint en compte les edats i els recursos metodològics propis de cada Centre.

2.3. Els primers passos

Constatem que també ara, i en el terreny dels joves, carregats de bona voluntat i moguts per l'impuls del servei, fem tasques pastorals utilitzant elements que ens en fan perdre el contingut i l'objectiu, i sense voler ens aboquem a noves realitzacions pastorals de

suplència, a una pastoral d'oportunitats, partint d'unes intuïcions i d'unes necessitats.

Creiem que hi ha uns passos a fer:

a) Una *clarificació* dels Centres d'Esplai, fins i tot dels recolzats (almenys nominalment) per l'Església. Una clarificació en un nivell més estratègic (propietat dels locals, tolerància o respecte del Centre d'Esplai dins la parròquia o institució eclesial) i en un nivell més d'opcions de fons, esmentades en la nostra proposta educativa.

b) Una *reconversió* dels agents de l'educació, concretada en:

— una presència activa dels moviments juvenils eclesials sobretot dels seus militants i dirigents;

— un ressorgiment de la figura del Responsable de Centre com a educador i animador de l'equip de monitors; com a l'adult que vetlla per la coherència i l'actualització de la línia educativa de l'esplai.

— una presència i una responsabilitat adulta dels pares creients.

— una presència activa del consiliari, la qual no hauria de consistir a promoure o manipular una pastoral d'iniciatives o muntatges, sinó a fer un acompanyament pedagògic i pacient dels militants i dirigents.

c) *Redescoberta* del nostre treball com a treball eclesial. Això ens ajudarà a identificar-nos dins el marc de la pluralitat, a crear una consciència de respecte i diàleg envers altres opcions i a obrir més i més les «portes i finestres» de l'espai eclesial per viure amb decisió una nova relació amb la nostra societat.

d) La responsabilitat eclesial ens exigeix un replantejament econòmic, no tant a nivell de suplència sinó de compromís efectiu.

e) La nostra proposta educativa es concreta i passa pels «Centres», però vol anar més enllà, perquè un Moviment educatiu no queda tancat al Centre; és més ampli que el Centre, existeix fora del Centre, abans i després que el Centre.

f) Precisament perquè en el Centre d'Esplai es donaran els moments intensos de la vida del grup o del Moviment, cal potenciar aquest marc com un espai eclesial on viure, expressar i celebrar la fe.

* *

La proposta presentada no és un punt, sinó un procés. No es tracta, només, de clarificar els nostres Centres ara i aquí, sinó de redescobrir la dimensió eclesial del nostre treball en un procés de dinàmica pastoral que va junt amb una acció cívica encaminada a aconseguir un veritable pluralisme d'institucions que puguin acollir les aspiracions del jovent que vol optar per una educació en l'esplai dels infants i adolescents.

Aquesta és la nostra reflexió a la llum d'un ahir històric, d'un avui recent i d'un demà que creiem que ha de començar des d'ara.

És una proposta d'alternativa que pot ser discutida, completada, reformada i, per què no?, canviada. El que creiem és que cal pensar-hi.

No podem quedar-nos enrera, a remolc dels esdeveniments, una vegada més.

Andreu Oliveras i Torrens
Enric Puig i Jofra

JUSTÍCIA I PAU

I LES NOVES CIRCUMSTÀNCIES

Les eleccions del 15 de juny signifiquen l'inici d'una nova etapa per a Catalunya i per a Espanya. La novetat és, substancialment, política, i des de la política influeix en altres àmbits, tant més com més acostats hi estiguin. La tasca de Justícia i Pau en el passat se situava generalment en un camp que de manera genèrica es pot considerar polític. Per dos motius: primerament per la mateixa raó d'ésser de l'entitat en els seus diversos nivells, des de la Comissió Pontifícia «Iustitia et Pax» fins a les comissions o secretariats diocesans. La raó d'ésser és aportar, des d'una perspectiva cristiana, orientacions i accions en el camp dels drets humans i del desenvolupament integral i solidari d'individus i de pobles. Això té una dimensió política. Però, per altra banda, el fet que el règim franquista fos una dictadura significava aquí unes circumstàncies peculiars, d'una conflictivitat més gran dels problemes polítics i socials, i una absència dels canals que són propis d'una democràcia política.

Per això, dins els seus límits Justícia i Pau suplia sovint a Catalunya, en el passat, veus que només es podien expressar en la clandestinitat, i encara que evidentment topava amb restriccions i dificultats en la seva tasca, tenia un cert espai d'actuació. D'aquesta manera, la campanya que realitzà durant l'any 1974 a favor de l'amnistia tenia un contingut clarament polític: es tractava de demanar l'amnistia per fets d'intencionalitat política que, en la majoria dels casos, en una societat democràtica, haurien estat protegits per les lleis i no castigats, com aquí. Era la defensa dels drets d'unes persones, per tal d'arribar a una reconciliació que afavorís unes noves condicions col·lectives. Semblantment, la campanya realitzada per Justícia i Pau el 1975, també amb dificultats exteriors, a favor de l'abolició de la pena de mort, estava en la línia d'un humanisme abolicionista al qual el cristianisme aportava unes motivacions pròpies, però també era cert que la campanya era urgida per unes circumstàncies històriques ben concretes:

l'amenaça que una legislació repressiva utilitzés la pena de mort per raons evidentment polítiques. Aquesta intervenció freqüent en un camp genèricament polític havia de tractar de distingir-se, és clar, d'una política de partit. La mort del cap d'Estat, pel novembre de 1975, obria per al país una etapa transitòria. També per a Justícia i Pau. En el sentit que s'afluixava, encara que amb contradiccions, el dogall d'abans, i que feia preveure, encara que fos amb dubtes, l'inici futur d'un procés democràtic. En el cas concret de l'amnistia, per exemple, aquesta era reclamada aleshores per organitzacions de masses i amb una certa tolerància que no existia ahir. Justícia i Pau no podia pretendre una competència amb aquestes iniciatives però, per altra banda, no es podia desentendre de l'objectiu encara no aconseguit. Aquest exemple pot ser il·luminador. Al cap i a la fi la nova etapa situava una entitat cristiana —com situava tota l'Església— en un lloc més acostat al que és el seu, avui, a les societats democràtiques, industrials i secularitzades.

Durant l'etapa de transició, Justícia i Pau tractà problemes semblants als del passat i d'altres que la nova situació feia aparèixer com a més urgents o que la dictadura només havia permès de tractar «entre ratlles». Per exemple, la qüestió nacional catalana (declaració del setembre de 1976). Per exemple, la presentació pública (març de 1977) dels problemes i dels drets dels mutilats i invàlids de l'Exèrcit republicà. Sense oblidar la insistència en altres problemes ja tractats: l'objecció de consciència, amb la presentació pública dels serveis civils existents a Catalunya (novembre de 1976); la denúncia de maltractaments, etc. O bé la continuació d'una tasca pedagògica en conferències i altres actes sobre els drets de la persona humana. O bé en fer sentir, en el camp de l'opinió pública, una veu d'Església davant fets d'actualitat política i social immediata, de manera que fos distingible de la veu d'entitats polítiques i civíques, però tractant que no hi manqués.

Per als tres Secretariats catalans de Justícia i Pau, les eleccions de juny van ser motiu d'una acció intensa en la mesura de les seves possibilitats. Es tractava de donar una informació no partidista a un públic catòlic ampli i que, com en molts altres sectors,

estava vivament interessat per les eleccions però les veia sovint des d'una certa confusió o perplexitat afavorida per tots els anys sense participació política. Per això Justícia i Pau va publicar un extens treball de documentació popular, *Les eleccions de juny*, on es tractaven els antecedents de les eleccions, el panorama jurídic en el qual es preparaven i les opcions principals que plantejaven. Aquest document va tenir una difusió relativament àmplia —36.000 exemplars venuts— i fou recolzat, a les tres diòcesis, per nombroses conferències amb el mateix to i els mateixos objectius, en parròquies, associacions catòliques, etc.

Després del 15 de juny arriba la situació nova prevista des de temps. Però el fet que s'hagués treballat durant el darrer any i mig amb aquesta perspectiva no elimina les dificultats i els problemes que planteja qualsevol nova situació quan aquesta és efectivament real i no simplement prevista. Per això seria una afirmació pretensiosa dir que Justícia i Pau té tot un programa d'actuació per als nous temps, perfilat i enllestit sense dubtes. Però sí que hi ha unes grans línies comunes als tres Secretariats catalans, adaptades després, sempre que cal, a les particularitats de cadascun.

Són aquestes:

1. Atenció vigilant a l'esdeveniment —«l'esdeveniment serà el nostre mestre interior», diu Mounier—. Dels esdeveniments d'aquesta etapa, alguns seran nous, corresponents a la nova situació, i d'altres palesaran una pila de problemes —econòmics, socials, polítics, culturals, etc.— no resolts. Una de les maneres de reaccionar davant els esdeveniments ha estat, per a Justícia i Pau, aquests dos darrers anys, la publicació de notes i declaracions conjuntes dels tres Secretariats a la premsa, que han tingut un cert ressò i una acollida habitual en els mitjans de comunicació social. Aquests darrers mesos, Justícia i Pau ha publicat diferents notes sobre la situació després de les eleccions, destacant el caràcter pacífic del pas democràtic, recolzant la negociació per a la recuperació de la Generalitat i assenyalant els deures que pertoquen als ciutadans en el procés democràtic; sobre el manteniment de la discriminació i la injustícia referent als objectors de consciència; d'adhesió a la crida per l'Onze de Setembre, tot re-

cordant la tasca positiva d'amplis sectors d'Església en prestar suport a la personalitat catalana; d'adhesió als projectes de llei i campanyes per l'amnistia política definitiva; de condemna de violències a Barcelona i d'urgència d'un clima de confiança i serenitat per consolidar el procés democràtic. En aquest apartat cal assenyalar també una extensa declaració del Secretariat tarragoní amb motiu d'haver participat en la Comissió organitzadora de l'Onze de Setembre a Tarragona.

2. Els esdeveniments que salten a la realitat quotidiana acostumen a ser manifestacions de problemes més profunds, de tensions socials, de realitats col·lectives. Aquest és un altre nivell de l'actuació de Justícia i Pau: considerar aquestes realitats, judicar-les, promoure alguna mena d'acció. Els mitjans d'acció en aquest camp han estat diversos: declaracions més àmplies que les notes de premsa i d'un cert caire doctrinal; documents de caràcter educatiu; conferències, presentació de problemes o d'entitats que hi treballen, altres actes públics; algun estudi —encara que molt pocs per culpa de la limitació de mitjans—; col·laboració freqüent amb altres entitats, eclesials o cíviques. Són aquests mitjans els que continuen considerant-se ara. Com a problemes concrets que s'han començat a treballar figuren actualment: l'atur, l'ensenyament, la delimitació d'alguna mena de marginació social per tractar d'incidir-hi, etc. També la continuïtat de la tasca davant problemes tractats sovint per Justícia i Pau i la resolució dels quals encara té pendent la nostra societat: l'objecció de consciència i l'abolició de la pena de mort. O bé la continuïtat en l'atenció a situacions discriminatòries dins l'Església, com recentment va ser el cas d'una declaració sobre la situació de la dona.

3. El Secretariat de Barcelona va ser fundat el 1968, i un dels seus objectius era ajudar a promoure altres Secretariats a les diòcesis catalanes. El 1974 va ser fundat el de Girona i el 1975 el de Tarragona, i els tres Secretariats treballen molt en comú. A la tardor del 1976 es van celebrar les primeres Jornades catalanes de Justícia i Pau, precisament sobre el canvi en la societat i en l'Església, i el paper de Justícia i Pau en les noves circumstàncies. Alhora es plantejà aquell objectiu de col·laborar a crear Secretariats a totes les diòcesis catalanes, i aquesta continua essent una

de les fites principals. S'han establert contactes amb cristians de totes les diòcesis i comunicació amb tots els bisbes. De moment hi ha un grup d'enllaç de Justícia i Pau a la diòcesi de Vic, i es treballa en la recerca d'alguna tasca comuna que pogués afavorir la concreció d'aquelles aspiracions.

4. Com totes les entitats que volen ser vives, Justícia i Pau cerca de no interrompre la incorporació de gent nova, dins les característiques d'unes entitats que no poden pas ser incloses en els anomenats moviments. Per altra banda, els nous temps han significat que alguns dels membres dels Secretariats s'han dedicat més a altres tasques: polítiques —set dels parlamentaris elegits a Catalunya són membres de Justícia i Pau—, sindicals, etc. I una incorporació de gent jove pot aportar, a més, alguna cosa de la vivència cristiana i de les preocupacions del jovent.

5. Finalment, els Secretariats catalans de Justícia i Pau continuen col·laborant en aquesta nova etapa en la «Comisión General Justicia y Paz», de la qual són membres.

Com a resum, és possible de dir que el canvi que signifiquen les eleccions del 15 de juny planteja a Justícia i Pau alguns problemes per tal de donar una resposta adequada en les noves circumstàncies. Tal vegada, més que altra cosa, Justícia i Pau fins ara ha estat a Catalunya sobretot una veu. Una veu d'Església, amb una certa autoritat oficiosa, amb una independència pròpia, i que de diverses maneres ha tractat d'avançar-se, o senzillament d'unir-se, a sensibilitzar l'opinió cristiana i l'opinió pública a favor de persones o de grups socials que les paraules de Jesús anomenen «aquests germans meus més petits». Amb els matisos i les adaptacions que sigui, aconsellats per la dinàmica històrica i a vegades difícils de trobar ràpidament, aquesta tasca continua essent vàlida en les noves circumstàncies.

Secretariats de Barcelona, Girona i Tarragona

L'ESGLÉSIA CATÒLICA A POLÒNIA

L'autor del present informe és un professor universitari polonès. Les circumstàncies aconsellen no signar l'article amb el seu nom. Viu a Polònia i estima el seu país. Per això li ha agradat exposar, per a nosaltres, les lluites i les esperances del seu poble. És catòlic militant i ha volgut donar-nos una visió de la seva església des de dins, sense amagar que comparteix les passions —bones i dolentes— d'aquesta església.

El que explica ens pot ajudar a comprendre experiències que, vistes de lluny i simplificades, es veuen plenes d'ambigüitats eclesials i de grisor política.

Crec que realment val la pena d'estudiar un aspecte de la vida de l'Església universal que demostra que els camins de la providència són molts i que també en situacions ben difícils és possible contemplar la força d'una comunitat eclesial i el desenvolupament de la seva vida espiritual.

Quan en tants països les pràctiques religioses disminueixen, les vocacions abunden menys encara i l'Església perd la seva credibilitat —sobretot entre els joves—, a Polònia l'orientació és totalment una altra: les pràctiques religioses i l'activitat pastoral de l'Església mostren una empenta evident, el nombre d'aspirants al sacerdoci continua essent bastant alt i en els dos últims anys fins i tot ha augmentat una mica, la qual cosa ha irritat fortament les autoritats comunistes del país; d'altra banda, el prestigi i la influència de l'Església entre els joves és gran i la catequesi i la pastoral d'adolescents i estudiants adquireixen formes massives. Els estudis sociològics han demostrat que els processos de laïcització —estimulats pels comunistes— es van aturar sota la influència del Concili, vers la meitat dels anys seixanta, i, per tant, han fallat les previsions de certs sociòlegs que fa 20 anys preveien la ràpida des-cristianització de les masses populars, sobre tot en ambients rurals.

Tot plegat pot resultar sorprenent perquè el catolicisme polonès és eminentment tradicional i conservador. ¿Vol dir això que la societat es manté en unes formes immobilitistes i conservadores? No, és ben bé a l'inrevés: durant els trenta-dos anys de govern comunista s'ha anat realitzant una profunda revolució en el sistema polític, en l'estructura social, en l'economia del país i en la vida cultural. Gairebé totes les formes de vida han estat sotmeses a violentes sotragades, totes menys l'Església, que pel que sembla ha superat els perills i les crisis després d'un breu període de persecucions (1953-56), que per altra banda es va superar sense gaires escarafalls.

De la història antiga a la història recent

Per fer comprendre aquests fets sorprenents s'han de treure a la llum dos conjunts de fets: La història molt particular del país i el paper important de l'Església en la situació política actual.

Polònia va celebrar, ara fa onze anys, el mil·lenari de la seva conversió. Alguns historiadors afirmen fins i tot que la història del cristianisme a Polònia és més antiga (100 anys aproximadament) si hom considera la influència del ritu eslau dels sants Ciril i Metodi a la regió del sud del país. Efectivament, del segle XIII al XVII la xarxa de parròquies es va desenvolupant lentament i podem dir que durant el segle XVII, després del Concili de Trento, es produeix una profunda cristianització, sobretot amb la gran ajuda que representa l'aportació dels ordes mendicants, els franciscans i els dominics. Però —i això és molt important per a deduir-ne el tipus de catolicisme del país— aquesta època era també època de grans guerres que devastaven el país des del 1648 i que gairebé sempre prenen també un caràcter religiós: Polònia lluitava contra els moscovites i els cossacs ortodoxos, contra els suecs, els prusians i els saxons protestants i contra els turcs i els tàrtars musulmans; la República Polonesa, amb un rei escollit per la noblesa, es considerava el bastió de la cristiandat i del catolicisme: el país invadit es defensava amb la creu i la bandera de la Mare de Déu. La defensa del santuari de la verge negra de Czestochowa con-

tra els suecs el 1655 tingué un ampli ressò popular de tal manera que a la consciència nacional, s'hi ha mantingut com un símbol vigent fins als nostres temps: es va formar llavors un estereotipus polonès-catòlic i el poble encara no tenia ben adquirida una consciència nacional però la va anar desenvolupant conjuntament amb la consciència religiosa reaccionant davant de les amenaces a la seva fe: el qui era un bon catòlic era un bon polonès i un bon polonès era també un bon catòlic perquè defensava la fe. L'àmplia tolerància religiosa del segle XVI va ser limitada però el país mai no va conèixer la Inquisició, massa lligada al poder de l'estat absolut, i inacceptable per a la noblesa polonesa.

A la fi del segle XVIII Polònia perd la seva independència repartida entre Rússia, Prússia i Àustria; evidentment, això representa un gran xoc per a l'Església catòlica que perd els seus béns i els seus privilegis, però d'aquesta nova situació, se'n deriven dues circumstàncies: En primer lloc, es trenca l'aliança —d'altra banda ben nefasta— entre «l'altar» i «el tron» i l'Església es posa de banda del poble; així mateix l'estereotipus polonès-catòlic es veu encara reforçat, car les forces d'ocupació eren principalment els prussians, protestants, i els russos, ortodoxos. Les llargues lluites per la independència nacional (1768-1820) adquireixen sovint un fort vertent religiós. Avui en dia no representa ja una sorpresa veure com una Església —en aquest cas més aviat tradicional i conservadora— pot ser la base i fins i tot el lligam principal d'una lluita per l'alliberament nacional i social, però el 1860 això era més xocant, donat que en aquella època l'Església acostumava a posar-se a favor de l'ordre establert.

L'última gran guerra encara va reforçar la posició de l'Església que en cap moment no va col·laborar amb els nazis. Els alemanys, ja sigui en batalles, en camps de concentració o afusellant-los, van matar més de dos mil sacerdots i alguns bisbes; es donava amb una certa freqüència que els caps de la resistència clandestina i armada fossin preveres. Conseqüentment —cosa estranya però característica a la història de Polònia— la invasió de l'exèrcit roig, que si bé va treure els nazis, va introduir, pel seu cantó, l'ocupació comunista, va aprofundir encara més l'arrelament de l'Església entre el poble polonès: en efecte, la revolució social va des-

truir les antigues estructures que haurien pogut desprestigiar l'Església enfront del poble i, a la vegada, el règim totalitari anticristià va establir uns lligams encara més potents entre el clergat i el poble; pot semblar una paradoxa, però va ser justament en els temps del més rígid estalinisme, mentre el cardenal primat i alguns bisbes estaven empresonats (1950-1956), quan l'Església polonesa va aconseguir el grau més profund d'integració social, més encara que abans de la guerra, quan Polònia era independent (1919-1939) i l'Església tenia una posició privilegiada.

Podem afegir aquí algunes notes complementàries:

1. Abans del 1939 els clergues sovint tenien relacions molt amistoses amb les classes prepotents: amb la desaparició d'aquestes classes, el fet comprometedor també va desaparèixer.

2. Abans de la guerra havien aparegut partits polítics radicals i anticlericals, que tenien una considerable incidència entre els pagesos i els obrers; després de la guerra aquests partits no existiren i el Partit Comunista no és autènticament anticlerical: és el partit del poder que no té res a veure amb l'antic anticlericalisme.

3. L'activitat pastoral i la formació del clergat, la catequització i la consciència religiosa dels fidels era de molta més qualitat el 1950 que el 1930.

4. Desaparegueren nombrosos nuclis de lliurepensadors que es donaven en ambients rurals i que tenien el seu origen en discrepàncies amb el capellà del seu lloc, amb el rector, etc.

5. Les angoixes viscudes en temps de guerra aprofundiren els sentiments religiosos.

6. L'Església va esdevenir, i és encara, un suport i un recolzament a cada acte d'oposició política. Una broma freqüent els anys 50 era dir: «No, jo no crec en Déu, però vaig a l'església perquè estic contra el govern.»

L'Església a la Polònia socialista

Malgrat les terribles pèrdues que ocasionà la guerra de 1939-1945 (6 milions de morts, la meitat d'ells jueus, i el 40 % del

patrimoni nacional destruït), aquests últims trenta-dos anys el país ha aconseguit unes millores incontestables. La producció industrial s'ha multiplicat per més de deu, la població de les ciutats va passar del 28 % el 1938 al 55 % el 1976, el nivell de vida ha augmentat considerablement i s'ha acostat al dels rics països occidentals.

El que cal, de fet, és remarcar sobretot el progrés social i la considerable promoció del poble que es constata en:

- a) l'extensió de l'educació i de la formació professional (el 85 % dels alumnes acaben els estudis secundaris);
- b) l'interès per l'educació dels infants que hi ha en els ambients rurals, així com per la formació d'adults;
- c) un anivellament molt important dels salaris, que en un futur pot ser un factor molt estimable de democratització. Les diferències entre els salaris són molt menys apreciables que a l'Occident o a Rússia, i, quan són grans, són vistes com un escàndol.

* *

El moviment important de laïcització no apareix a Polònia fins després d'una certa liberalització del sistema polític i econòmic, el 1956, quan també es liquiden els *laolchoz* i és alliberat el cardenal Wyszynski. S'originà bàsicament en les migracions massives vers les ciutats i els centres industrials que desarrelaren les persones de llur ambient natural impregnat d'una religiositat tradicional i, sovint, molt convencional. Un altre factor important en aquest procés van ser els *mass media* que obriren les portes del món de la tecnologia, del consum i del plaer, un món desproveït de valors morals i espirituals.

Caldria aclarir que no va ser la propaganda atea dels marxistes el que causà un major impacte: el marxisme que s'ensenya a les escoles i universitats no és pres seriosament per gairebé ningú; és, simplement, la ideologia del poder. La joventut polonesa acostuma a sorprendre's quan troba a l'Occident un gran interès pel

marxisme. De tota manera, una certa pressió marxista deu existir entre nosaltres, els polonesos, ni que sigui com a resultat d'una influència mecànica, derivada de l'abundosa repetició d'eslògans i nocions partidistes.

Els anys 60, uns aires nous de llibertat travessen l'Església i es reprenen les accions pastorals massives: grans pelegrinatges, peregrinació de la còpia de la imatge miraculosa de Czestochowa (amb intent de segrest per part de la policia), gran concentració organitzada pels bisbes amb ocasió del mil·lenari del santuari, creació d'una àmplia xarxa de parròquies universitàries, etc. Tot això va produir, evidentment, una reacció per part del nou cap de govern, M. Gomulka, que intentava, sense gaire èxit, frenar les activitats de l'Església quan aquesta traspassava pels límits d'un culte tradicional; les multes, els impostos, les persecucions policials no tenien gaire èxit, i en algun cas s'arribava al grotesc, per exemple en el de la persecució de la imatge de Czestochowa durant una peregrinació. No es donaven permisos per a construir noves esglésies (amb la qual cosa la construcció clandestina d'un lloc de culte esdevenia una aventura molt emocionant), s'importunava les persones compromeses en l'acció parroquial. També era freqüent la retirada de passaports als bisbes.

Tot això no és comparable a la situació dels catòlics en els altres països comunistes, en els quals l'Església no pot portar a terme cap acció educativa o pastoral que vagi més enllà del simple culte i està totalment controlada per la policia secreta.

L'èxit més gran de l'episcopat polonès dirigit des del 1948 pel cardenal primat Stefan Wyszyński ha estat de mantenir la independència de l'Església. El govern pot oposar-se als nomenaments de bisbes i rectors, però no pot imposar-los. En les qüestions materials, l'Església també és independent de l'estat: totes les seves activitats són subvencionades pels diners aportats pels fidels, incloent-hi la Universitat Catòlica de Lublin (K.U.L.). La jerarquia no disposa de premsa; només té dues revistes de poc tiratge (uns 50.000 exemplars), molt controlades per la censura, algun butlletí i alguna revista de teologia. Tampoc no té accés a la televisió.

Hi ha un diari d'orientació catòlica, «*Slowo Powszechnie*», publicat per Pax, associació formada per un grup de catòlics amb la

col·laboració de comunistes, però que no té l'aprovació de la jerarquia.

Un element important en la vida de l'Església polonesa és el moviment «Znack», format per clubs d'intel·lectuals i graduats universitaris catòlics, que fan tres revistes: «Tygodnik Powszechny», setmanal, amb un tiratge de 40.000 exemplars, i dues de mensuals, «Zuack» (El signe) i «Wież» (El lloc), de 7.000 exemplars cada tiratge. Juntament amb les dues universitats, la K.U.L. a Lublin, ja esmentada, i l'Acadèmia de Teologia de Varsòvia, tots aquests factors constitueixen una base per a la formació espiritual i intel·lectual dels catòlics.

Aquests components que acabem de citar tenen una forta influència en una base molt més àmplia, com són les nombroses parròquies universitàries: al voltant d'unes tres-centes, recullen de trenta a quaranta mil estudiants, el 10 o el 15 % de la xifra global.

En un país on els estudiants només poden associar-se en organitzacions comunistes, l'alternativa que presenta l'existència de centres de pastoral juvenil és molt important.

El moviment d'estudiants —una mena de J.E.C.— disposa d'una bona revista mensual, publicada pels dominics, «Wdvodre» (En ruta).

Si bé és veritat que la jerarquia no disposa de *mass media*, també ho és que exerceix una considerable influència en la vida dels països mitjançant les cartes pastorals i els llargs comunicats llegits a les esglésies, durant la celebració eucarística; no perd mai ocasió per tractar en aquests documents els problemes socials i polítics importants, sempre amb el desig de fer costat a les capes de la societat més desproveïdes o a la gent que demana ajuda i protecció. No fa gaire va prendre posició d'una manera molt explícita a favor dels pagesos amenaçats per un projecte de llei que concernia la propietat de la terra. Igualment, va fer una crida sobre les males condicions de treball en què es mouen els obrers metallúrgics. Així mateix, l'Església s'adreça sovint al govern donant la seva opinió sobre projectes de llei, política econòmica, escolar, cultural, etc., i a vegades amb bons resultats, com va ser el cas recent del projecte de llei agrària que va ser retirat, i el del

programa escolar de preparació a la vida familiar, que va ser modificat per tal com contradeia massa el punt de vista de l'Església.

Poso de manifest tots aquests fets per fer veure la posició excepcional de l'Església Polonesa en el bloc comunista; però cal fer notar que això passa també a causa de la situació particularment difícil que travessa el govern.

Entre l'avui i el demà

El 1970, després de la caiguda del govern de M. Gomulka (a causa de les vagues i revoltes que tingueren lloc a les empreses de construcció naval de Dantzig), les noves directives del P. C., amb M. Gieck al davant, van presentar un nou programa econòmic; en quatre anys s'ha aconseguit un progrés molt considerable en el camp industrial, i els salaris, entre el 1970 i el 1976, han augmentat d'un 40 a un 60 %. La principal finalitat d'aquesta política era, incontestablement, la d'adquirir una major independència nacional dintre del bloc comunista.

D'altra banda, les inversions molt elevades en el camp de la indústria van obligar el govern a augmentar considerablement els preus dels productes alimentaris (juny de 1976), i una vaga gairebé general, desencadenada d'una manera espontània, i greus incidents de violència en els llocs industrials de Radom i Ursus van fer que el govern tornés enrera en la qüestió de preus, però la repressió va ser dura. Centenars d'obriers van ser detinguts i milers acomiadats. Grups d'intel·lectuals van formar un comitè de defensa dels obrers (K.O.R.), que recollia diners per ajudar les famílies represaliades. La K.O.R. ha estat ajudada per l'Església i una bona part dels fons d'ajuda va ser recollida a les parròquies. Els bisbes, en llur comunicat, es van pronunciar d'una manera clara a favor dels obrers, demanant l'alliberament dels detinguts i el seu retorn als llocs de treball. Entre els militants de la K.O.R. hi havia un bon nombre de preveres, intel·lectuals i estudiants catòlics, alguns dels quals han estat detinguts o han tingut problemes amb la policia.

Finalment, després d'un any de conflictes, una amnistia concedida per les autoritats amb ocasió de la festa nacional polonesa (juliol del 77) ha alliberat tots els detinguts i condemnats.

La situació continua essent difícil perquè els problemes econòmics obliguen el govern a prendre mesures d'austeritat i al mateix temps a buscar els mitjans per acontentar la classe obrera; en aquesta situació és indispensable una relaxació en les relacions amb l'Església, que durant un cert temps podrà portar a terme les seves tasques pastorals amb més llibertat.

En un altre vessant, l'episcopat té perfecta consciència de la situació política de Polònia com a integrada en el bloc comunista i sense possibilitat d'un canvi en el sistema. Els bisbes han escollit una via moderada i prudent: d'una banda intenten defensar els drets de l'home allà on siguin en perill, i alhora estableixen unes línies generals en el sentit d'un alliberament i d'una democratització del sistema (la primavera del 77 van fer unes importants declaracions a favor dels sindicats lliures, de les eleccions de veritat, etc.). D'altra banda, intenten apaivagar actituds massa radicals i, segurament pensant en l'interès comú de la nació, mantenen tesis conciliadores. La major part del clergat segueix aquestes directrius.

* *

Tots els fets que hem exposat indiquen que la situació de l'Església polonesa és relativament bona; fins i tot s'hi pot observar un cert triomfalisme i un sentiment de seguretat que pot portar a ignorar el desafiament de la societat contemporània. Malgrat els lligams profunds entre el poble i l'Església, els processos de laïcització van en augment; els símptomes es poden veure arreu, sobretot en la vida familiar que deixa de ser el lloc on tradicionalment es vivia la religió, mentre que gairebé no apareixen fórmules noves de vivència religiosa. La moral cristiana és tractada sovint en termes jurídics. Apareixen petites comunitats de joves, de pare-

lles cristianes, grups parroquials fonamentats en una espiritualitat nova i que tenen també una nova visió de l'Església, més pobra i més evangèlica.

Es innegable que Polònia té possibilitats d'entrar en la nova cultura industrial i en la societat postindustrial amb una Església forta i arrelada a la vida del país, una Església que sabrà tornar a crear el sentit del sagrat i de la comunitat d'amistat i amor, oberta als altres i al servei de tothom, que tant de bé pot fer en la societat contemporània.

REFLEXIONS SOBRE POLÍTICA I FE

El resultat de les eleccions

El 15 de juny d'enguany ens oferí una sorpresa. Els resultats de les primeres eleccions després de quaranta anys de dejuni democràtic indicaven a Catalunya la victòria de diferents partits o coalicions amb els següents escons en el Congrés de l'Estat espanyol: els Socialistes amb 15, el Pacte Democràtic amb 11, la Unió de Centre Democràtic amb 9, el Partit Socialista Unificat de Catalunya amb 8. Els partits o coalicions menys afavorits d'entre els que obtingueren algun escó foren: la Unió del Centre i la Democràcia Cristiana de Catalunya (2 escons), l'Esquerra de Catalunya (1 escó) i Aliança Popular (1 escó).

Si tenim en compte els diversos estudis socio-electorals que

han sortit a la llum pública, podem fer algunes constatacions sobre el comportament de l'electorat a Catalunya.

Han votat la coalició Socialistes de Catalunya dos importants sectors completament diferenciats, la suma dels quals ha reeixit amb un brillant resultat: pensant en el PSC (Partit Socialista de Catalunya, Congrés) han votat intel·lectuals i treballadors que tot sentint-se catalanistes fan opció per un socialisme marxista segons les línies d'en Joan Reventós i altres companys; pensant en el PSOE (Partido Socialista Obrero Español) han votat intel·lectuals i treballadors més aviat castellans, partidaris del socialisme marxista segons les línies del líder Felipe González, que gràcies a la televisió ha tingut una gran influència sobre moltíssims immigrants, principalment sobre aquells que han arribat aquests darrers deu anys i que no estan d'acord amb la política del govern.

Han votat el PSUC (Partit Socialista Unificat de Catalunya), a més de tots els comunistes catalans (militants i amics), aquells sectors d'immigrants que han participat a la lluita obrera i urbana amb els comunistes durant els anys 60; generalment, a diferència de la clientela del PSOE, és una immigració bastant integrada a la reivindicació nacional catalana.

Ha votat la coalició del Pacte Democràtic la gent catalanista que fa opció per una política dinàmica de centre-esquerra segons el programa d'en Jordi Pujol i els seus homes, i també d'aquells que volen un socialisme no marxista segons les línies d'en Pallach (mort el gener de 1977) i del seu successor Josep Verde i Aldea; han votat el Pacte, grans masses (amb molts treballadors i pagesos), per exemple, del Maresme, el Bages, l'Osonès i el Vallès Oriental.

Ha votat la UCD (Unió de Centre Democràtic) la gent poc informada i poc conscient dels problemes de Catalunya, i que solament creu en els qui manen (que a més detenen els grans mitjans de difusió i propaganda); la gent enamorada de la figura del president Suárez (amb repetides exhibicions a les càmeres de televisió); gent modesta a voltes, gent benestant en altres casos, que en general no vol problemes i que per això vota el partit del govern.

Ha votat la UC-DCC (Unió del Centre i la Democràcia Cristiana de Catalunya, a més dels militants i amics d'Unió Democràtica de Catalunya (partit d'honrós testimoni a la nostra terra), i dels partidaris del Centre Català, gent creient i catalana que encara confia d'alguna manera en el retorn d'una democràcia cristiana.

Ha votat Esquerra de Catalunya la gent romàntica dels temps de la Generalitat dels anys 30, a part d'alguns vots arrencats a altres coalicions amb crítiques més o menys fortes i sovint injustes.

Ha votat Aliança Popular el sector «búnker» de cada poble i aquells que els deuen favors.

Reflexions des de l'angle cristià

1. Sembla que els nostres cristians han superat l'enfrontament entre creients i no creients d'èpoques passades (sobretot durant els anys de la República), i que tant els bisbes, com els preveres i laics s'han mantingut en general al marge de la contesa electoral —almenys d'una manera monolítica—, i que com a cristians no s'han identificat amb un partit determinat. Sembla que el vot dels cristians ha quedat molt diversificat.

2. Els criteris del Vaticà II han fet que els cristians més actius vegin tota l'altra gent (cristians o no) com a persones humanes i com a fills de Déu. Durant molt de temps han treballat amb comunistes, socialistes, anarquistes, nacionalistes, etc., durant la clandestinitat i la tolerància, i aquest treball conjunt no ha estat un idiïli sinó que ha tingut moltes amargors.

L'Església ha fet en conjunt una aportació molt valuosa a la recuperació de les llibertats nacionals i democràtiques: a través dels moviments de joventut (bona part dels líders polítics catalans han passat per la JIC, la JEC, la JURAC o la JAC, la JUMAC, la JOC, les Congregacions Marianes, l'Escoltisme catòlic, etc., i encara que alguns diuen que després han abdicat la fe, de fet mantenen un respecte vers els creients), però, a més, deixant locals per a reunions clandestines, sindicals o polítiques, intervenint davant les autoritats civils amb motiu de determinats abusos, fent

declaracions públiques de desaprovació o de denúncia d'alguns fets, etc.

3. Actualment hi ha molts creients en actiu dintre de les formacions polítiques com el PSUC, PSC (totes dues variants), CDC, UDC, etc.

4. El nivell de convivència entre els diferents partits polítics de Catalunya és elevat, malgrat les picabaralles i discrepàncies. Aquesta actitud contrasta amb la dels anys 30, moment en què l'insult i la insolència entre els partits eren moneda corrent. Amb això no volem dir que no hi hagi la denúncia i la crítica de l'altre amb to agressiu però civilitzat. Hom es pregunta, fins a quin punt no deu haver-hi contribuït l'humanisme cristià elaborat i practicat durant gairebé vint anys en el si de l'Església a Catalunya. Amb tot, no volem silenciar l'actitud hostil i poc civilitzada d'alguns partits reduïts d'extrema esquerra i d'extrema dreta, els quals sovint llancen fulls o fan pintades amb insults grollers. Esperem, però, que aquest fet serà una febrada que anirà desapareixent amb la normalització democràtica.

Interrogants del cristià compromès

El militant cristià compromès en un partit polític no passa certament per un camí de flors i violes. En la seva consciència van apareixent nombrosos i profunds interrogants.

1. La política és l'art de governar un poble. Però aquest poble és molt heterogeni i un partit polític hàbil i ben organitzat ha d'influir-hi poderosament a fi d'obtenir primer el seu vot electoral i després una confiança pública que li permeti una estabilització interna per a desenvolupar-se.

De cara a això la política segueix aquests passos:

— utilitza tots els mitjans de propaganda, a voltes costosíssims (que sovint obliguen a manllevar diners, amb el corresponent servilisme), i àdhuc promet a l'electorat coses que sap que en consciència no pot donar;

— destaca els seus líders amb tal «vedettisme» que a voltes resulta d'una pedanteria exagerada;

— empra les tècniques modernes de persuasió personal (el *marketing*, el *house-to-house*, etc.), que sovint són un atemptat contra la llibertat de la persona;

— ataca personalment els líders o els partits rivals, acusant-los de fets reals, o a voltes de fets dubtosos o simplement inventats, a fi d'agafar prestigi a base del descrèdit dels altres;

— es val dels homes amb més ambició, energia i empena, que sovint són els més «gallets», baladrers, pedants, estúpids i injustos (certament no tothom és així, però sí que n'hi ha molts que ho són, i això en tots els partits).

2. Després de quaranta anys de franquisme ens trobem amb uns ajuntaments i uns organismes governamentals o públics plens de corrupció (amb honroses excepcions, certament). Hi ha persones que gràcies a un «*enchufe*» figuren en la nòmina d'un ajuntament o d'un ministeri, en el qual només es presenten cada final de mes a cobrar; d'altres fan compres de terrenys a persones a qui volen beneficiar, a un preu molt superior al del mercat; hi ha constructors d'obres que «suquen» contínuament i descaradament els funcionaris clau a fi d'obtenir llicències d'obres o bé l'assignació de contractes d'adjudicació directa (és a dir, no sotmeses a subhasta pública, per raó de la «urgència de les obres a realitzar») a un preu notablement per damunt del real; hi ha caps de serveis de compres que reclamen suplement als proveïdors i que així augmenten en un 10 o un 15 per cent l'import de les factures oficials; hi ha secretaris o interventors d'ajuntament que inflen els pressupostos municipals i els fan aprovar per un consistori poc entès a fi d'atribuir a sous i honoraris el 40 per cent que resulta segons l'actual Llei d'Administració Local; en la majoria d'organismes públics hi ha gent empleada de sobres, que va entrar gràcies a algun *enchufe*, i a més molts càrrecs o llocs necessaris són ocupats per gent inepta o incompetent. Podríem citar molts més casos de corrupció, realment sorprenents sobretot si tenim present que també hi ha participat gent que feia ostentació de «catolicisme» i que fins fa poc havia tingut alguna funció directiva en organismes eclesials.

3. Si la democràcia i el règim de partits polítics funciona com cal, s'ha d'arribar a suprimir aquesta corrupció (tot depèn del

zel que hi posin els nous governants). Ara, però, en el si de molts partits polítics van apareixent gent ambiciosa, a voltes oportunista i cobejosa d'honors i càrrecs, que galleja molt i crida contra els altres acusant-los de botiflers. Però si ens fixem en la seva vida personal ni hi veiem tanta democràcia ni l'honestetat que pregonen; és gent que vol fer mèrits, que es fa autopropaganda i que arriba a trepitjar fins i tot els companys. Amb més o menys grau els partits polítics aprofiten els seus serveis (perquè «en política només tira endavant l'ambició», diuen) ja que la seva agressivitat (en podríem dir demagògia) dóna renom al partit i el fa avançar davant l'opinió pública. La consciència d'home i de cristià se't remou en pensar que homes d'aquesta mena que ocupen llocs dirigents als partits en un demà proper poden arribar a governar. És la història que es repeteix. Recordem el demagog i ambiciós Alejandro Lerroux, anticlerical i anticatalà, membre del primer govern de la II República espanyola, el qual resultà també implicat, l'any 36, en la gran estafa que Strauss i Perlow feren al govern. Afortunadament la major part dels polítics actuals són gent honesta, idealista i més o menys competent en el govern, amb tot l'aparició de persones de projecció tèrbola en el camp de la política té la seva importància. Fóra allò del cuc que es posa en tota mena de fruita.

4. Hi ha també cristians —afortunadament pocs, de moment— que treballen sobretot per la resurrecció d'uns partits polítics confessionals, capaços de defensar en el parlament i davant l'opinió pública la prohibició del divorci i la penalització greu de l'avortament. Però aquesta actitud topa avui amb les aspiracions de la nostra societat —que més que anticlerical és laica, en el bon sentit de la paraula—, aspiracions que apunten vers uns objectius més adequats a la realitat i vers una nova concepció del respecte a la persona humana.

5. Penso que cal posar el segell del cristià més aviat en una acceptació ponderada i conscient dels valors de la societat actual; més que defensar una confessionalitat religiosa el cristià ha de pensar en l'exigència d'una honestetat personal i col·lectiva no només d'ell mateix sinó de tot el partit i de tota la comunitat on actua. Cal menar una lluita aferrissada contra la corrupció, dis-

tingint, però, molt acuradament cada cas per tal que no es vegin dimonis pertot arreu i perquè no s'acusin de corruptes situacions simplement confuses. El polític es deu al poble i ha de demostrar contínuament la seva capacitat de governar però també la seva honradesa en la gestió pública. Certament que cal aprofitar tots els mitjans moderns de difusió perquè el propi partit sigui conegut i votat, però cal cercar sempre el punt d'equilibri entre aquesta necessitat i la d'una vida normal, digna, justa i honrada. El segell del cristià s'ha de veure també en la serietat dels seus plantejaments polítics (i no em refereixo a l'actitud radical o a l'actitud pactista) i sobretot en la seva actuació: amb una ètica, amb una transparència, amb una voluntat de servir el poble.

6. Sovint hom es desmoralitza quan veu, a més, els problemes tan importants del moment present i la seva complexitat: ¿s'aconseguirà l'autogovern a Catalunya?; ¿serà un autogovern real, generós, o bé migrat i racionat?; ¿es resoldran els greus problemes econòmics com la inflació, l'atur, la manca de llocs de treball, la conflictivitat laboral..., ¿es resoldran els problemes de la participació i l'eficàcia sindical, malgrat les divergències i les discussions entre les diferents centrals?; ¿serem prou lúcids tots plegats per a superar la demagògia i anar a la realitat de les coses: resoldre els dèficits escolars i urbanístics i els problemes socials als barris?; ¿serem capaços de superar la «desestabilització», o sigui, aquestes accions de violència per crear una psicosi de manca d'estabilitat al país, fomentada i realitzada per l'acció de grups extremistes, entre els quals hi ha certament grups d'esquerra però amb els diners i el suport de grups d'extrema dreta?; ¿Ens deixarem endur per la crispació provocada per abusos de l'autoritat civil, i en farem qüestió de principi deixant de treballar i d'actuar per resoldre els problemes econòmics i socials del país?

7. Només amb una voluntat decidida de servei al país, d'estudi objectiu i a fons dels problemes i de les qüestions, acceptant la realitat de les coses i de situacions adverses, amb la consciència que l'actuació individual o de petits grups testimonials no porta avui a res, amb la consciència que haurem de col·laborar i lluitar amb persones plenes de falles i defectes —però persones per da-

munt de tot— i que potser tenen una ideologia diferent de la nostra, posant amor i enteresa en tota acció empresa, i descobrint el sentit de Déu en totes les coses... només així té sentit que un cristià continuï fent política en aquests moments; només així tindrà un sentit treballar en la construcció del país.

Josep Castaño

Barcelona

Antoni M. Serramona, consiliari europeu de la JEC

A l'entorn de la Pasqua d'aquest any ha estat nomenat consiliari europeu de la JEC (Joventut Estudiant Catòlica) el P. Antoni M. Serramona, C. O. Donaren la notícia els diaris «Avui», «La Vanguardia» (19-IV-77) i «El Correo Catalán» (22-IV-77).

El nomenament a proposta unànime dels moviments estudiants catòlics vinculats a la JEC d'Euro-

pa, ha estat fet per un altre català, el lleidatà Bonaventura Pelegrí, consiliari mundial del Moviment Internacional d'Estudiants Catòlics (MIEC, la branca estudiant de Pax Romana) i la Joventut Estudiant Catòlica Internacional (JECI). El P. Antoni M. Serramona nasqué el 1941 a Alguaire (Segrià). Estudià i s'ordenà a la diòcesi de Lleida, on treballà com a vicari, rector i director de la ràdio diocesana. Després es traslladà a fer estudis a Salamanca i de retorn ingressà a l'Oratori de Sant Felip

Neri de Barcelona. Des d'aleshores ha treballat amb els universitaris, primer en el Catecumenat Universitari, després al naixement del Secretariat d'Universitaris Cristians (1970). Des del 1975 i ja en el *MUEC Català*, el P. Serra-mona ha continuat aquesta tasca en estreta col·laboració amb altres

moviments similars a Europa, essent un dels consiliaris peoners d'aquest moviment.

Amb la seva elecció i el seu nomenament es fa un pas més vers la convergència i vertebració del treball pastoral en el medi estudiant a nivell europeu en un moment particularment important.

Girona: Després dels canvis

Ja fa més de tres mesos que hem estrenat un nou equip de govern a la diòcesi amb cinc anys de mandat per davant. Mn. Xavier Xutglà és el vicari general de Cúria, Mn. Joan Busquets el vicari general de Pastoral i Mn. Esteve Andreu actuarà com a secretari de la Vicaria de Pastoral. Darrera aquests nomenaments hi ha hagut també canvis en el Seminari i en diferents parròquies i s'ha creat la Delegació d'Apostolat Seglar.

La tònica amb què s'ha arribat a tots aquests canvis ha estat la lentitud i el titubeig. Tampoc no es pot dir que la imaginació hagi triomfat. Hi ha hagut més d'endrega dins la mateixa casa que no de canvis radicals. El bisbe no ha volgut fer trencadissa i s'ha voltat de gent que per diversos conceptes ja tenia prop. Pel que

fa al Seminari també ha prevalgut la voluntat decidida d'assegurar el marc que la diòcesi té per a l'encaminament dels joves al sacerdoci. De delegat d'Apostolat Seglar han designat Mn. Josep Iglésies, un home preocupat des de sempre per les qüestions socials i en especial pel món obrer. Respecte als altres nomenaments, tinc la impressió, que els qui manen van fent el que poden, movent-se entre negatives i algun sí ple de resignació, dins una certa política de crear noves parròquies.

El que alguns es pregunten ara és què farà el nou govern. ¿Es dedicarà a apuntalar coses?, ¿a reinstaurar institucions?, ¿a vitalitzar realitats noves?, ¿treballarà a partir d'un pla pastoral?, ¿farà la pastoral des de Girona o es dedicarà a córrer per la diòcesi de

nord a sud?, ¿farà un equip de treball o un clan ideològic?...

Per ara tinc la impressió que el que estan fent és resoldre qüestions immediates que sorgeixen a cada pas i que podrien donar feina no a dos, sinó a quatre i cinc vicaris generals. És la trampa que haurien d'evitar per tal de no cremar-se en pocs mesos. Evidentment que agafar el toro per les banyes, que voldria dir segurament fer un replantejament de la pastoral a partir d'un pla seriós adequat al temps que travessem, no ho podran pas realitzar, perquè, entre el Dret Canònic que està per renovar a fons, les conferències episcopals, que no troben del tot el seu paper, i l'estil clerical agafat a formes de poder, privilegis, drets adquirits i pors

paralitzadores, hi trobaran unes barreres insuperables.

Però hi ha una cosa que certament podrien fer els nous vicaris: recollir tot signe d'esperança que hi ha en el cor del poble cristià de Girona i en el si de les comunitats de creients. Com fer-ho? Torno a la idea que ja vaig dir en la penúltima crònica: preparant i celebrant una Assemblea Diocesana. Estic segur que acostar-nos, sentir-nos i prendre una sèrie de decisions en comú crearia un moment nou i el bisbat deixaria de ser una entitat sense nom propi per a esdevenir una comunitat de persones que sent la responsabilitat de testimoniar a l'home de la nova situació que Jesús és el Salvador.

Ramon Oller

Ventall lleidatà

Els col·legis i els adolescents

Comença un nou curs. Lleida té un índex molt elevat de col·legis que d'alguna manera depenen de l'Església: onze grans edificis que no es limiten a la Bàsica sinó que estan a l'altura dels tres instituts estatals. Tots aquests col·legis són dirigits per institucions religioses femenines o masculines o bé per

laics (Opus) o per la mateixa Església diocesana (Episcopal). Consegüentment, una gran part de les tasques amb els adolescents a la ciutat de Lleida recolza en l'estructura escolar. Potser hauria de ser d'una altra manera, però és així.

Aquesta plataforma ha aglutinat un equip d'educadors anomenat «intercol·legial», el qual pro-

grama un conglomerat d'activitats catequètiques de cara als estudiants dels cursos superiors. I la raó per la qual crec que no hauria de ser així és perquè amb aquesta estructura els adolescents queden mancats en llur fe d'un punt de referència a la comunitat adulta. Encara que reconec que la qüestió és com fer aquesta connexió.

Una altra xarxa

A Lleida, al començament de curs, ha funcionat una xarxa de reunions dels diferents moviments especialitzats d'Església, els quals acaparen moltes hores nocturnes als consiliaris, laics, religiosos, etc., dedicats a l'animació de llur fe. Hi ha dos moviments: el MUEC (estudiants) i el del medi obrer.

Una parròquia també amb els joves

Entre la tasca que a moltes parròquies es fa amb els joves, destaca el que realitzen els sacerdots de Sant Pau, parròquia més o menys obrera formada per immigrants i situada a la barriada de la Mariola.

L'acció que d'aquesta parròquia, per ara força constant, podria classificar-se com una Acció Catòlica General depenent de Madrid. Al final de setembre uns quaranta joves es varen reunir amb els mossens a prop del Pirineu per tal de programar i con-

cretar les línies del curs. Déu n'hi do!

I les comunitats de base?

Dues comunitats de base s'han trobat al Pirineu, encara que amb objectius diferents. Totes dues, a través de la trobada, han afermat els seus propòsits catequètics i evangelitzadors. Una (amb 50 membres: pares i fills), amb l'equip d'adolescents, ha passat deu dies en un racó de la Vall d'Aran; l'altra, amb un ritme més intens, ha passat uns quants dies a l'ombra de la catedral romànica de Roda d'Isàbena.

Una mostra del món rural

Una manifestació ben diferent, però no menys rica, ha estat la primera trobada massiva pastoral de començament de curs, organitzada pel Consell Comarcal de les parròquies de la Vall d'Ager, Santalinya, Tartareu, Os de Balaguer i una colla de poblets, que es van reunir durant una jornada al monestir de Santa Maria (Maristes-Avellanes).

Un total de cinc-cents assistents —petits i grans, ja que la vida porta menuts—. Tota una jornada plena d'activitats. I al final del dia una densa sessió d'informació-revisió de les tasques del curs passat i l'anunci de les línies de fons d'aquest curs.

El bisbe de la Seu i el vicari episcopal de Lleida, com uns cris-

tians més de la comunitat, van escoltar les aportacions i hi van dir la seva paraula encoratjadora.

Retalls de diàlegs clericals

«Què diem des de Lleida sobre l'actual moment polític? Com es viu aquest moment en el nostre bisbat?» He fet aquestes preguntes a un grup de companys més o menys connectats amb el món rural, i també en relació amb el món urbà. Vet aquí algunes respostes:

—«Penso molt en aquest moment que estem vivint. En general les persones ens movem molt més que abans. Hi ha la gent que es mou i la que queda més estancada però que té necessitat d'enterrar-se de les coses. Hi ha els qui vénen el diumenge a l'església i que estan a l'aguait del que direm.»

— «La gent sap que ha canviat la situació, si bé no sap cap on aniran les coses; els pagesos tenen por d'una inestabilitat econòmica, mai no havien tingut tanta por com ara. S'adonen que si subsisteixen és gràcies a l'estalvi i a la gran quantitat d'hores que fan i no comptabilitzen, tal com es fa en el món industrial i urbà.»

— «Darrerament els pagesos veuen que ara se'ls paga bé la fruita, amb tot no resten tranquils ja que no veuen que aquest procediment sigui seriós, clar i estable... estic pensant en les ac-

cions d'alguns sindicats. Encara que cobrin més, la seva situació econòmica no està resolta.»

— «Crec que el clergat, després del fet electoral, hem de parlar d'una altra manera a les esglésies; actualment potser alguns estem perdent el tren. Molts actes i moltes predicacions del clergat són considerats desfasats. D'altres sacerdots es consideren ells mateixos incapaços d'entendre la nova situació i, per tant, de dir-hi una paraula eficaç.»

— «El nostre món està canviant terriblement. El vocabulari, també. Per als vells la paraula llibertat està relacionada amb llibertinatge però s'adonen que quan avui dia diem llibertat volem dir alguna cosa més. El nou contingut podria ser expressat amb els mots autonomia, justícia i igualtat d'oportunitats.»

Vallbona de les Monges

Un grup de mossens del món rural dels bisbats de Solsona, la Seu d'Urgell i Lleida s'han reunit en aquest monestir. Aquest grup es reuneix mensualment per compartir, revisar i concretar la seva acció amb el jovent del poble. Aquest cop la trobada es feia per concretar les línies de treball per aquest any. Cal deixar constància que també han fet alguna cosa semblant els components dels altres dos moviments especialitzats que actuen aquí: el del món dels estudiants i el del món obrer.

*Xavier Batiste
Os de Balaguer*

Turisme i política

Ja hem passat l'estiu. Un bon esplet de turistes. *Ouverboking* com a fruita del temps. Però, turisme d'espardenya i senalleta, desens dels qui aquí sempre han somniat en les vaques grasses... Un estiu, en definitiva, no gaire diferent dels altres, amb l'assegurança de l'afluència d'estrangers, però que no ha solucionat la crisi econòmica que cueja en l'atur i en l'alça dels preus cada dia.

I de política, què? Com pertot arreu, tenim assemblea de parlamentaris que es reuneixen i discuteixen, i xerren d'autonomia, i... no aclareixen gaire el panorama illenc. Ja vaig parlar del resultat de les eleccions, amb la magra estratègia i el resultat nul de les forces nacionalistes i autonomistes. El 15 de juny no ens ha tret de damunt la grisor provinciana. Encara el PSOE és l'única força que gosa prémer l'accelerador en la qüestió autonòmica i nacionalista. Els altres, simplement s'abstenen a l'hora de votar el suport a l'ensenyament de la llengua.

L'Església ha estat més tost al marge de l'evolució política. Per res no hi ha hagut referències a qüestions religioses en el nou camí encetat de la democràcia. Crec que no cal afegir res més sobre aquest punt.

De la vida eclesiàstica

El final del curs passat va ser marcat per una certa expectativa en els possibles canvis del consell episcopal. A la meua crònica anterior, ja vaig dir que s'havia enviat una enquesta sobre el judici i la possible renovació del govern de la diòcesi. Sembla que la gent no es prengué amb gaire entusiasme això de les respostes i les proposicions de noms. Fins ara no se n'ha sabut res, del resultat de l'enquesta.

Dia 11 de juliol es feren públics els nomenaments. Vicari general, Mn. Bartomeu Vaquer, que era abans vicari de la zona IV. Queden els dos vicaris de Ciutat, Mn. Joan Soler i Mn. Joan Bestard. Dos nous vicaris episcopals per a les zones III i IV: Mn. Sebastià Salom i Mn. Josep Estelrich.

Queda, per tant, la divisió de Ciutat en dues zones, cosa incomprendible per a mi, i crec que per a d'altres, que lleva coordinació pastoral a una unitat tan clara i llampant com és Ciutat. Tal volta es renuncia ja a aquesta coordinació després del fracàs de la Setmana de Pastoral Urbana (juliol del 76), fracàs no en la seva celebració i les seves conclusions, sinó en la seva nul·la aplicació, fins ara.

Per altra banda, encara no tenim programació del nou equip de go-

vern ni sabem res de la seva relació amb altres realitats diocesanes, com per exemple les diverses delegacions i comissions.

Les darreres reunions del consell presbiteral (14 de maig i 18 de juny) tractaren del tema de la jubilació dels capellans. Ara sembla que és a punt de sortir un decret, segons el qual, com anticipava a la darrera crònica (núm. 49 de «Quaderns»), la jubilació serà voluntària als 65 anys, forçosa per als rectors als 70 i per als altres càrrecs als 75. Els nomenaments es faran per cinc anys, i es revisaran tots aquells que ja duguin més de cinc anys.

També s'espera la renovació del consell presbiteral amb l'elecció de nous arxiprestos pel mes d'octubre.

Centre d'estudis teològics

Ja en l'acabament del curs passat i durant l'estiu, s'han fet reunions i plans per donar més vitalitat i eficàcia a aquest centre que ha de promoure la vida intel·lectual de l'Església mallorquina. Hi hagué rumors de crisi i de tensions, que tingueren ressò especialment en les esferes conservadores, retgirades sempre per presumptes desviacions doctrinals.

A la fi s'ha fet una distribució de les activitats del Centre, que han quedat fixades així: classes de teologia en la secció diürna (sobretot seminaristes) i la noctur-

na (religioses i seglars); formació permanent del clergat i de religioses; catecumenat i curssets a pobles, mitjans de comunicació social, centres de formació, presència a la Universitat i en la cultura mallorquina, i seminari de professors.

Altres notícies

Dia 3 de juliol es reuniren a Lluc mil dos-cents allots que havien rebut la confirmació durant l'any. Fou una festa simpàtica, plena de joventut, de cançons i també d'Esperit.

Per cert que Lluc, el santuari principal de l'Illa, vol emprendre des del mes de setembre una àmplia renovació del seu estil, acolliment, serveis, etc., en la línia d'una tradició ben mallorquina («Lluc per Mallorca és encara el sant racó de la llar...», cantà Mn. Costa i Llobera) i d'una obertura a les necessitats reals del nostre país, amb una fidelitat constant a la personalitat del nostre poble. El nou equip de missioners dels Sagrats Cors que s'ha fet càrrec del santuari té uns objectius ben clars en tot això.

També dues congregacions religioses nostres han celebrat capítol general: les Francescanes i les Teatines; i les Germanes de la Caritat han tingut assemblea general.

Càritas diocesana ha tingut aquest estiu activitats preferents

en l'Escola d'esplai i té grans projectes en el seu secretariat per a gitanos.

Diguem finalment que els dies 4-9 de juliol hi hagué una conviència de sacerdots de Catalunya, València i Balears a la Porciúncula, organitzada per la Unió Apos-

tòlica. Hi assistiren 35 capellans de la península i 60 de Mallorca. Les ponències foren del P. Basili Girbau, P. Ramon Ballester, Mn. Antoni Oriol, Mn. Joan Capó, Mn. Josep Llanas i Don Jesús Garay, director de la Unió Apostòlica a nivell de l'Estat espanyol.

Pere Llabrés

Solsona: Som allà on som

Els solsonins, gràcies a Déu, hem deixat de ser notícia, havent entrat finalment en la normalitat jeràrquica: tenim un bisbe que ho és i en fa. Bé o malament? No vulgueu ser tafaners, amics lectors. Déu i el temps ho diran. De moment, bé, molt bé, diria jo, tot i que ha tingut alguna ensopegada prematura a causa dels nomenaments, la prova de foc de tot bisbe. I les que li esperen! Amb tants anys de desgovern i d'amobilització, tothom se l'ha anada campant i és molt difícil ara de fer-nos llaurar dret. Problemes que al seu temps haurien pogut solucionar-se amb més o menys facilitat, s'han anat agreujant, agreujant fins a exigir la sempre dolorosa intervenció quirúrgica. En això, però, el nou prelat no hi té cap culpa, és una feixuga herència que s'ha trobat.

Per altra banda el bisbe sol no és pas tot el bisbat —per més que en una feixa com la nostra la mitra pesi encara molt, cada dia menys—, ni jo sóc qui, pecador de mi, per a sotmetre a judici públic el meu superior —per més que aquesta tribuna de «Quaders» em permeti una certa distància, més aparent que real, des d'on contemplar els fets i les persones amb una certa objectivitat—. Cal donar-li honradament, al bisbe Miquel, un llarg crèdit de temps i de confiança; almenys jo l'hi he donat des del primer moment. Se'l mereix, el necessita. En resum i sense més preàmbuls: som allà on som, ell i nosaltres embarcats en la mateixa nau, o en el mateix carro, per continuar amb el símil de temps enrera.

«Jo sóc el vostre bisbe Miquel.» Amb aquestes paraules de to fa-

miliar es va presentar el dia 29 de maig a la catedral de Solsona plena de gom a gom, Mons. Miquel Moncadas i Noguera, fill de Mallorca, vingut de Menorca, posant fi a l'interregne del bisbe Joan i al pontificat del bisbe Josep. «Crònica d'una esperança», vaig intitular la ressenya d'aquella diada publicada en algun lloc, sense poder-me sostreure al sortilegi d'aquells versos espriuans: «Parlo d'esperança, / desesperançat: / un vell mot no calma / més antiga fam...» En aquella data «més que prendre ell possessió del bisbat, el bisbat prengué possessió d'ell», en frase que no és un «retruécano» de les velles classes de retòrica sinó una pura transcripció evangèlica i que fins al present, a despit dels cànons, no ha estat desmentida. Sense haver fet cap visita pastoral a l'estil d'abans, a hores d'ara ja es deu haver menjat tota la botifarra, això és, ja deu haver corregut i recorregut per un motiu o altre (una confirmació, un aplec, una excursió) la majoria de les parròquies des de Castellar de n'Hug a Sidamon. Ha aprofitat les vacances d'estiu —ell, l'únic que no ha fet vacances— per a mantenir contactes informals amb la gent. Val a dir que ja deu haver parlat amb tots els capellans i que tots els capellans que han volgut han pogut parlar llargament amb ell, capteniment molt saludable. Si ha convingut els ha anat a visitar a casa seva a tall d'amic. Podria contar-vos fil per randa la història dels cent quaranta-un dies primers de la pastoria moncadia-

na, però no cal. Hi ha qui el titlla de precipitat, de triomfalista, d'una mica afectat. Potser sí! Fillets, no hi ha ningú perfecte en aquest món! Jo, tot el que puc dir d'ell, és que el trobo atent, delicat, servicial, pacient, bondadós, i puc certificar que ha vingut a Solsona amb il·lusió, gairebé amb passió. Amb uns quants banys de «Patum» confio que anirà encaixant amb el nostre tarannà senzill, franc, realista, i que, assaborida la lluna de mel, connectarà del tot amb la nostra trista situació pastoral. No és que n'hi hagi per tirar el barret al foc, no. No estem tan malament com algú li havia dit, ni tan bé com ell tal vegada s'imagina. Em refereixo als capellans. Simplement anem fent. Alguns no ens hi veiem de cap ull, de feina. ¿Cada dia més enfredorits, més disgregats, més escèptics? Déu sobretot! Jo crec que si fóssim capaços de tres coses: d'elaborar entre tots un mínim de projecte pastoral diocesà (ja prou configurat en les pandectes de l'Assemblea Conjunta i del darrer Consell del Presbiteri); d'agermanar-nos bona mica més, o almenys de treballar força més de conjunt, i de confiar molt, però molt, en l'Esperit que bé deu bufar encara damunt d'això que en diem Església; si fóssim capaços, repeteixo, de fer aquestes tres coses, estovariem prou alguna llebre.

De tota manera alguna cosa bé sembla que es comença a moure mai sigui sinó per a desacreditar els pessimistes:

Seminari i vocacions: se n'ha fet responsable un equip de tres que poden fer-ho molt bé, si és que en aquest terreny es pot ser gaire optimista.

El nou visitador de religioses, tornat recentment de Roma, promet de ficar-se en aquest món tan misteriós per veure si en treu alguna cosa.

Tenim un flamant delegat diocesà de jovent amb barba i tot, que també pot fer-ho molt bé. El bisbe Miquel, sigui dit de pas, sent una feblesa pel jovent, i vull creure que no ho fa de cara a la galeria. Bona cosa!

Per insinuació del Nòs hem tramès una lletra molt bonica al pare Casaldàliga, el Pare Pere, que li diuen a casa seva: «Nosaltres, el Consell de Presbiteri de Solsona, Església a la qual pertany en l'actualitat el vostre poble de Balsareny, també volem dir-vos que desitgem sentir-nos ben a prop vostre. Que creiem que el camí pastoral que heu emprès és evangèlic. Que seguint-lo, és com l'Església retrobarà la seva identitat. I que, enmig de les nostres defallències i de la nostra vida rutinària i a voltes instal·lada, el vostre exemple és un crit que ens interpella i ens convida a fer del nostre ministeri no un respectable tapabruts de la injustícia, sinó un actiu i arriscat servei a aquells que Jesús preferí i amb els quals s'identificà: els pobres, els febles, els abandonats...» Queda bé, no? Que no sigui sols literatura!

L'Ajuda a l'Església, lema sota el qual hom intenta de promoure

una vasta corresponsabilitat eclesial a tots els nivells, és un dels camps on actualment es gasten més cartutxos. Promoguda pel Consell Diocesà d'Economia amb totes les benediccions episcopals, es proposa d'establir-la a cada parròquia i a cada arxiprestat comptant preferentment amb els laics. Veurem quin resultat dóna; a jutjar per algunes experiències anteriors, bo.

I sobre nosaltres no sabria què més dir-vos que valgués un ral: Que el primer mil·lenari del monestir de Serrateix, que hem celebrat no fa gaire, ens ha deixat tan bon regust que ja ens donem per invitats a la celebració del segon; que en el museu diocesà tan tristament famós no han aparegut encara les taules, però sí que hi ha hagut canvis en la direcció per raó d'edat: Mn. Antoni Bach ha succeït el Dr. Antoni Llorens, nomenat director honorari; que el «Full Diocesà Vic-Solsona» ben aviat serà, i després de no poques trifulgues, un matrimoni a tres: Vic-Solsona-Tarragona; que anem de cara a les eleccions (dixoses eleccions!) del nou Consell del Presbiteri; que s'han mort Mn. Joan Perarnau i Tresserra, rector de Biosca (el «bioscano», que li dèiem, tot cor, tot bonhomia) i el Dr. Ramon Gras i Closa, canonge de la S.E.C.B. de Solsona i no sé quantes coses més. Al cel siguin! Dos menys a la colla.

I què me'n dieu de Mn. Anton Deig, bisbe de Menorca? És la bomba que em reservava per al final. Jo, que, malgrat l'«Aronde-

ta», encara crec en els bisbes, tinc un triple motiu per alegrar-me'n. Primer, perquè és un feligrès meu. Segon, perquè és un condio-cesà meu, gairebé condeixeble, un bon amic meu. I tercer, perquè sense donar-me-les de periodista (la gent de pagès no en fem la cara), des del mes de novembre de l'any passat que anava olorant el rastre de la notícia. Era llavors que nosaltres estàvem pendants del nostre difícil part. Recordeu: Moncadas-Deig, Deig-Moncadas. Qui m'havia de dir que ho havia d'endevinar per partida doble! Quina carambola! De Menorca a Solsona i de Solsona a Menorca. Un bisbe per un altre. No fa gaire que jo mateix he escrit: «Ja n'hem remarcat la fidelitat i la discreció. Sumem-hi l'esperit de treball, la bonhomia i la competència administrativa, i anirem perfilant de mica en mica la figura del nou bisbe. No el coneixeu? Mn. Deig és un home de casa, tan de casa que és del Barça (jugant a futbol al seminari tenia una esquerra temible; no sé si en-

cara la conserva). Més pràctic que teòric: va anar a saber a Salamanca. Pragmàtic: de seminarista havia fet de refetorer. Realista sense enduriment: si li passa per la baterola és capaç d'escriure versos i tot. Trempat. Molt murri. De molt bon cor. Capaç d'entendre's i de plorar. Plenament conciliar. Va viure molt intensament el Concili, tant acompanyant el Dr. Pont, el peoner conciliar dels prelats espanyols, com col·laborant amb Mn. Josep Perarnau en l'edició dels textos conciliaris. «Després de la vocació sacerdotal —comentava un dia—, el Concili és la gràcia més extraordinària que Déu m'ha fet.» Què voleu més, amics menorquins? Venint de la terra ferma no tingueu por que se us ofegui: fill de pares cafeters, tota la vida que s'ha mogut entre aixetes d'aigua i ampolles de vi. Per si de cas, els seus germans feligresos pensen regalar-li un bàcul que tindrà forma de rem. I així, remant, remant, us portarà tots a port. Visca Mn. Anton!

Clement Forner

Navàs-Solsona, 17 d'octubre de 1977

Crònica d'Urgell

Vida política a les nostres comarques

Primerament cal que hom prengui les eleccions del 15 de juny com un punt de partida per a tenir una visió de la mentalitat política de la gent d'aquestes comarques del bisbat d'Urgell. Analitzant els resultats electorals de les nou poblacions més grans surten aquests resultats:

1r. Pacte Democràtic per Catalunya, 23'67 %; 2n. Unió del Centro Democràtic, 23'65 %; 3r. Socialistes de Catalunya, 15'21 %; 4t. P.S.U.C. 11'31 %; 5è. Unió del Centre i Democràcia C., 10'97 %; 6è. Esquerra de Catalunya, 7'56 %; 7è. Alianza Popular, 6'06 %. Segueixen altres representacions amb percentatges inferiors a l'1 %.

Si comparem aquests resultats amb els del grans nuclis de població —Barcelona, Sabadell, Manresa, etc.— ens adonarem immediatament de grans diferències particularment en els cinc primers llocs. Les comarques del Bisbat d'Urgell majoritàriament no són socialistes, els petits i mitjans propietaris formen la major part del cens (gairebé la totalitat), i aquesta és la raó de la diferència electoral amb les poblacions industrials. I si aquests resultats de les poblacions més grans del bisbat, els comparem amb els dels pobles i municipis més petits, també hi constatarem una diferència: en els nuclis petits majoritària-

ment guanyà Unió del Centro Democràtic, candidatura recolzada, amb Alianza Popular, pels organismes oficials. És natural que aquests tinguin més influència en els poblets, on sempre hi ha un esperit més tradicional i por a les possibles venjances del cacics locals. En general, però, segons el meu criteri subjectiu, les nostres comarques votaren amb seny, malgrat les pressions sempre més directes i fortes en ambients rurals. Tots recordem que la província de Lleida fou la darrera a tenir resultats oficials.

I ara, què pensa i què diu «l'home de Lleida»?

Les nostres comarques són majoritàriament agrícoles, a excepció d'algunes poblacions industrials: Agramunt, Balaguer, Oliana, amb un considerable nombre d'empleats a la indústria. El pagès, a tot arreu i a Lleida encara més, està cansat d'una situació ja insuportable. A nivell comercial és víctima d'un mercat controlat i manipulat per persones totalment alienes a l'agricultura i a la ramaderia. A nivell administratiu, tots sabem la situació lamentable dels nostres pobles: municipis, amb milions de pessetes provinents de l'explotació forestal, que no tenen els serveis públics més elementals... els diners desapareixen. A nivell municipal els càrrecs només han estat, en molts po-

bles, un sistema perquè una minoria oprimís una majoria. En el moment d'escriure aquesta crònica (23 de setembre) resten solament set dies per acabar-se el plaç d'informació pública d'un pla d'ordenament urbà que afecta una vintena de pobles de l'Urgellet, i del qual la majoria dels veïns encara no saben res. La base del projecte gira entorn d'un aeròdrom, d'una urbanització i d'unes pistes d'esquí. L'agricultura i la ramaderia només hi figuren com a explotacions i fonts de possibles contaminacions, que molesten els senyors que volen que el Pirineu sigui el jardinet de descans per al temps lliure.

De tota aquesta situació, el pagès n'està cansat; per això ara sent l'esperança d'un canvi, però sempre amb moltes reserves. En les nostres comarques els líders amb capacitat de govern també han emigrat, no n'hi ha. Poques persones sortien convençudes de les paraules dels aspirants al poder en els mítings.

La Generalitat

Un programa polític difícilment entusiasma un pagès: home de la terra que viu en la pròpia carn els problemes de la feina, massa vegades enganyat i sempre incomprès. L'Onze de Setembre se celebrarà amb signes externs en els pobles més grans, però en la majoria dels nuclis rurals ni una senyera. Caldrà afegir-hi la por o la indiferència, en una barreja de

dosis diferents, i tindrem l'explicació d'una postura massa general en les nostres comarques. És clar que també caldrà tenir en compte la manca d'informació.

La postura de l'Església

La postura de llibertat i neutralitat és la que han pres els sacerdots i els grups eclesials. És una actitud correcta i elegant que plau a tothom. Conec alguns companys que quan eren interrogats sobre la seva postura personal únicament responien amb aquestes dues característiques: catalanitat i democràcia. És un ampli ventall que comprèn moltes i diverses opcions. Aquesta postura és molt més difícil en els pobles petits on el sacerdot encara és un mena de líder, «el mossèn». I ho serà encara més amb motiu de les eleccions municipals, en les quals hi haurà l'autèntica pedra de toc del canvi. Aquí tots ens coneixem, postures polítiques i personals es confonen, lluites electorals i personals es barregen, amistats i enemistats arriben a les urnes, favors i venjances afecten els vots. I caldrà pensar també que els búnkers locals no voldran pas perdre llurs situacions de privilegi. Ara també els sacerdots tindran una prova més forta de llibertat i neutralitat. Cal esperar que el seny i l'esperit de reconciliació siguin la base de llançament de les nostres comarques vers una vida de justícia i llibertat.

Antoni Mirabet

Crònica de València

L'Església davant la nova situació política

L'Església al País Valencià encara no ha assimilat la nova situació social i política. Passa com als ajuntaments de molts pobles en què guanyaren les esquerres i, tanmateix, continuen manant les dretes, com si res no hagués passat.

Pel que fa al clergat de base, n'hi ha de tot, però la immensa majoria roman indiferent fent el que sempre ha fet sense preocupar-se'n, confiant, potser, que la nova política vers la democràcia no s'entrecreuï amb les estructures eclesials.

Tan sols un reduït grup de sacerdots i cristians de base —com sempre— continuen lluitant contra les maniobres autoritàries dintre l'Església, per tal que els nous aires democràtics airegin també el medi eclesial.

A nivell de jerarquia, al País Valencià hem de constatar no pas poques maniobres d'aquest tipus.

A València, amb motiu de les eleccions, com ja apuntàvem en el número anterior de «Quaderns», el full parroquial «Aleluya», editat per l'Arquebisbat, presentava tendenciosament els programes polítics dels diferents partits, beineint Aliança Popular i condemnant tots els d'esquerres. Seguint la notícia, avui afegim que en al-

gunes parròquies els rectors es van negar a repartir el full als feligresos, solament uns pocs (molt pocs) protestaren davant l'arquebisbat per aquesta intrusió partidista i descarada. Alguns altres rectors, una mica despistats, se n'adonaren després d'haver-lo repartit, i el diumenge següent aclariren el tema expressant el seu desacord amb el text d'«Aleluya».

D'altra banda, les mateixes autoritats diocesanes, pel que fa als «nomenaments», també semblen decantar-se gentilment cap a la «dreta»; i així es donen casos com el d'un rector d'un poble de cinc mil habitants, que amb tota naturalitat i progressivament havia anat dissolent-se entre la gent, comportant-se com un veí més, és a dir, encarnant-se amb i en el poble. I, com era de tómer, aquesta tasca que anava complaent tant el poble no esdevenia massa entusiasmadora per a les autoritats municipals, les quals, a poc a poc, anaren sentint-se desplaçades en els actes religiosos. Les conseqüències, tothom les pot endevinar; l'arquebisbe, mirant abans de tot el bé de l'Església, ha decidit canviar el rector per tal de congraciarse l'aristocràcia local que, dit sigui de pas, pertany a Aliança Popular, i tothom sap que no resistirà les properes eleccions municipals (gràcies a Déu).

Naturalment aquesta mesura ha esdevingut desorientadora per al

poble, que continua marginat de l'actuació de l'Església, la qual una vegada més ha preferit col·locar-se lluny del poble.

A Alacant, però, el bisbe Barrachina encara en fa de més grosses. En plena campanya electoral va publicar una Carta Pastoral que titolava «Fe y opción temporal». La Pastoral no tenia altre objecte que condemnar el socialisme, el qual, segons ell, és intrínsecament incompatible amb la fe cristiana. Per a recolzar aquesta condemna omplí el document de citacions, totes de la Sagrada Congregació del Sant Ofici, la qual es va manifestar sobre el tema el 1949, deixant ben clara l'excomunió de tots els qui presten suport als partits comunistes i marxistes. La pastoral, rabiosament integrista i reaccionària, esdevingué un bon material de propaganda en mans dels partits més reaccionaris, que el saberen utilitzar davant les eleccions. Aquest fou el cas d'Aliança Popular que, després d'esgotar els cinc mil exemplars de la pastoral repartint-la a tothom, hagué de reimprimir-la i treure-la al carrer com qualsevol pamflet polític electoral.

A la vista de l'escàndol, un dels candidats d'un partit socialista, considerant-se cristià, reptà el bisbe a un debat públic sobre el tema; monsenyor Barrachina, demostrant no creure tant en la dialèctica de les paraules, rebutjà la proposta. Tanmateix, el debat se celebrà a l'emissora «Radio Alicante», però no amb el bisbe sinó

amb un jesuïta que espontàniament acceptà el rept.

No sabem si tot aquest soroll episcopal va influir molt o poc en les eleccions, el que sí sabem són els resultats, segons els quals la província d'Alacant elegí majoritàriament els partits d'esquerra, que acapararen gairebé tots els escons, quedant-se sense cap Aliança Popular.

A la vista del flux servei que els ha prestat el bisbe, és de suposar que en properes eleccions Aliança Popular estudiarà més bé amb qui fa l'aliança.

El «propi» de la diòcesi en «lengua valenciana»

Després de tota la polèmica entorn al *Llibre del Poble de Déu*, en què la nostra jerarquia una vegada digué blanc i l'altra negra, ara, finalment, s'ha produït la notícia, divulgada per la premsa local, de l'edició del propi de la diòcesi valentina en «lengua valenciana» (ja sabeu, allò d'«ab» en lloc d'«amb» i algunes altres virgüeries per l'estil).

Amb aquest fet l'Església oficial s'ha definit en contra del nom de llengua catalana, és a dir, ha pres postura a favor del patriota «bunker-Barraqueta», que per res del món vol admetre que la llengua que parlen —quan la parlen, que són comptades voltes a l'any— és la catalana.

Els textos han estat preparats, diu la notícia, per experts en: litúrgia, patrologia, teologia, filolo-

gia i història, però tots ells, eclesiàstics i seglars, naturals i veïns de la «*región valenciana*» (és a dir, sense que hi hagi cap mallorquí!).

Acompanya els textos una carta de l'arquebisbe monsenyor Lahiguera presentant el nou missal i qualificant d'«àrdua i dilatada» la tasca realitzada per la comissió encarregada de preparar els textos.

No cal dir que aquesta edició ha esdevingut bandera enlairada pels «valencianistes» que no desaprofiten cap ocasió per a combatre el catalanisme.

El programa «de dalt a baix» en perill

Ens han arribat uns desagradables i insistents rumors que el programa radiofònic «De Dalt a Baix» està en perill de desaparició per culpa de les pressions d'algunes personalitats amb responsabilitats oficials a la nostra ciutat. Aquestes pressions no han traspassat el camp de la clandestinitat, no han gosat fins ara fer-se públiques, però tothom sap que responen a les raons de sempre: que el programa és catalanista i que s'hi parla obertament de País

Valencià, de la Senyera i de les quatre barres sense la franja blava, etc.

Aquest programa, transmès per Ràdio Peninsular, porta ja tres anys de duració, amb cinquanta minuts d'emissió diària. És l'únic programa en la nostra llengua, cent per cent valencià, i que, a més de preocupar-se per la puresa de l'idioma, cerca la salvaguarda dels valors eminentment populars del folklore, la cultura, etc. És un dels programes més escoltats pel nostre poble i en lamentàriem molt la desaparició, sobretot motivada per les pressions d'aquells que mai no han buscat els interessos del poble.

De bones fonts sabem també que, fins ara, aquestes pressions no han aconseguit cap alteració, i el director, senyor Sancho, sembla, pel contrari, cada volta més convençut de la tasca d'afermar i consolidar la llengua i la cultura del nostre País Valencià; i així ho ha demostrat començant, fa unes setmanes, a emetre els diaris parlats de Radio Nacional en la nostra llengua. És d'esperar que la proximitat de les eleccions municipals minvarà les forces d'aquestes pressions, molt pròximes a extingir-se.

Antoni Signes

COLLABORADORS D'AQUEST NÚMERO:

Jaume Botey (membre de l'equip pastoral de Can Serra, i col·laborador de l'INEM Torras i Bages, de l'Hospitalet de Llobregat), Salvador Carrasco (consiliari del MUEC), Josep Castaño (membre d'ACO, Barcelona), Joan N. García-Nieto París (professor de Sociologia i Relacions laborals d'ESADE, i animador de les Comunitats cristianes populars de Cornellà), Andreu Oliveras i Torrens (consiliari de l'Escola de l'Esplai, Barcelona), Enric Puig i Jofra (director de l'Escola de l'Esplai, Barcelona) i Mateu Terrats i Oliver (delegat del vicari episcopal, Sabadell).

CORRESPONSALS D'AQUEST NÚMERO:

Xavier Batiste (Lleida), Climent Forner (Solsona), Pere Llàbrés (Mallorca), Antoni Mirabet (la Seu d'Urgell), Ramon Oller (Girona) i Antoni Signes (València).

Amb motiu de l'aparició del número 50, Quaderns de Pastoral organitza unes Jornades de reflexió.

L'ESGLÉSIA EN LA REPRESA DE CATALUNYA

(2 - 3 desembre 1977)

Diverdres 2

19. h. **L'Església en la desintegració del franquisme**
 Modest Prats
- 22.30 Colloqui

Dissabte 3

- 9.30 h. **El redreçament de Catalunya, interpellació per als cristians**
 Joan Gomis
11. **L'Església catalana al llindar d'una nova etapa**
 Josep Bigordà
13. **Comunicacions: Mallorca, País Valencià, Món dels immigrants**
16. Treball de grups
- 17.15 Assemblea plenària: Conclusions de les Jornades
19. Comiat

QUADERNS DE PASTORAL. Publicació bimestral.

Director: Josep M.ª Totosaus.

Redacció i administració: Rivadeneyra, núm. 6, 4.ª - tel. 317 48 58 - Barcelona-2.

Preu de subscripció: 500'— ptes. l'any.

Número solt: 100'— ptes.

Dipòsit legal: B. 25.506 - 1969.

Impressió: I. G. Santa Eulàlia - c. Sant Joan Bosco, s/n. - Santa Eulàlia de Ron-

sana. Empresa periodística: Joan Carrera Planas (núm. 458, tom 6, secció de persones naturals, foli 127. Inscripció 1).

Amb censura eclesiàstica.